

IX.

SPOMINSKI TEK

NA POČITNICE

PO SINJEM MORJU
V ANTIČNI SVET

VERA V SLOVENSTVO

KOCBEKOVO KRŠČANSTVO

RAZVOJ
SLOVENSKEGA ŠOLSTVA

POGGIO REALE
ALI OPČINE?

AVTOHTONOST
IN TRŽAŠKA REVIJA

NEKAJ DNI PO AFRIKI

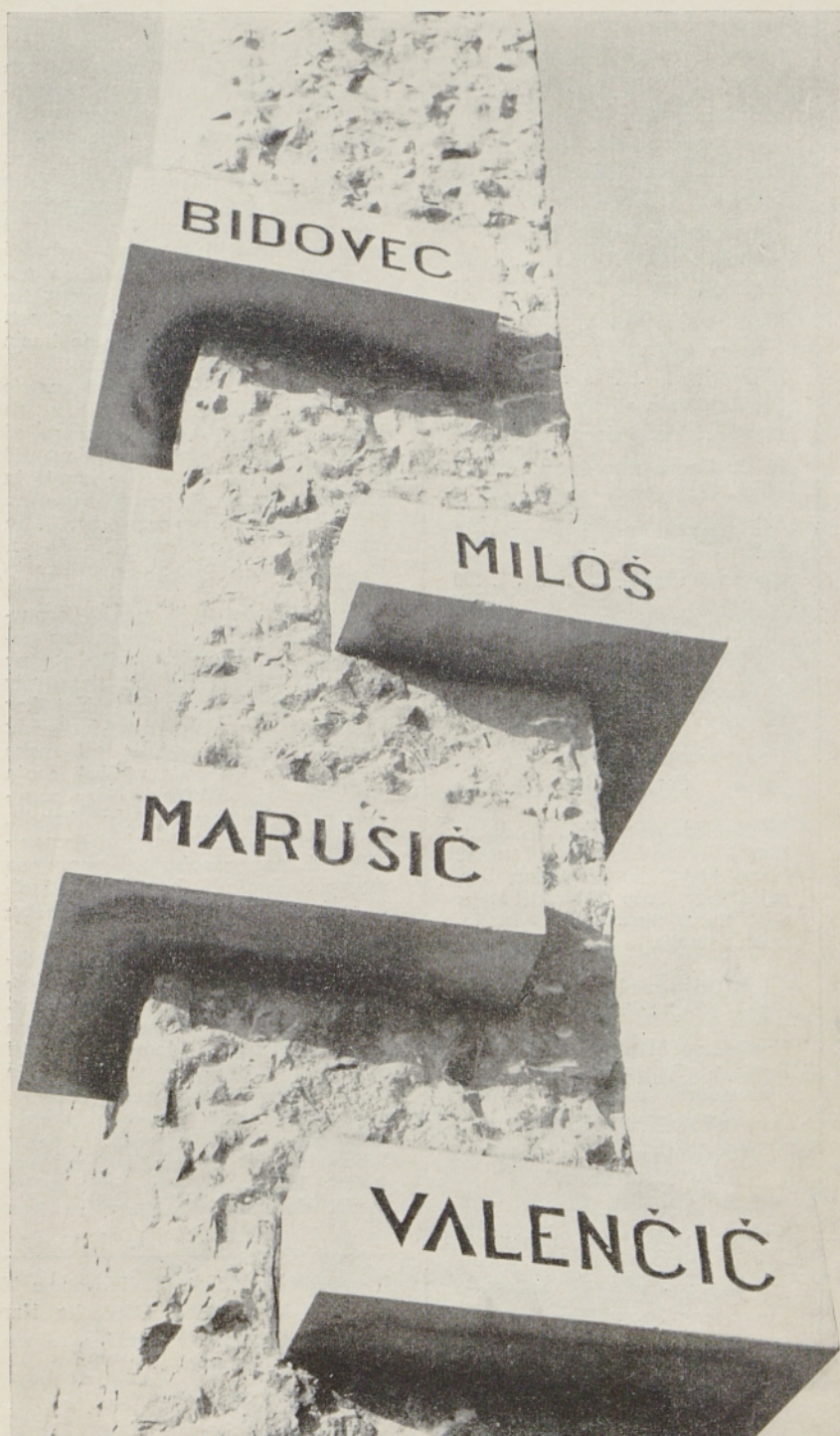
RADIO ZA ŠOLE
IN DIJAKI NA RADIU

ZAKAJ MLADIKA
ZA NEKATERE NE IZHAJA?

GLEDALIŠČE — KONCERTI

KNJIGE

PESMI IN PROZA

VSEBINA

Nataša Kalanova: Na počitnice	81
Darina Konc: Po sinjem morju v antični svet	82
Vera v slovenstvo	82
Spominski tek ob 20 letnici osvoboditve	85
Zora Saksida: Tujci povsod	86
Lojze Škerl: Kaj pravite vi?	87
Janez Belej: Nekaj dni po Afriki	88
Po naši deželi	91
Maks Šah: Razyoj slovenskega šolstva	92
Radio	94
Poggio Reale ali Opčine?	96
Ziva Gruden: Prisluhni	96
N. Č.: Znova smo se zavedli (Ob volitvah na Goriškem)	97
Avtohtonost in tržaška revija	97
J. P.: Gledališče	98
Glasba, knjige	100

Uredil
JOŽE PETERLIN

Zunanja oprema
Sergej Pahor

Revijo izdaja uredniški odbor: Sergij Canciani, Stanko Janežič, Marij Maver, Franc Mljač, Sergej Pahor, Jože Peterlin, Maks Šah, Lojze Škerl, Drago Štoka, Češčut Marija in Silvan Kerševan

Odgovorni urednik:
Dr. Lojze Škerl

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 23-779 — Poduredništvo v Gorici: SKAD

Čekovni račun 11/7019

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst, ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29-477

Na platnici: (F.to M. Magajna)
Spomenik bazoviškim žrtvam

KAM V POČITNICAH?

Že zdaj se bojim počitnic. Dolge bodo in kako naj zaposlim otroke, da ne bodo postopali in zapravljali brez potrebe časa. Mati

Predvsem so počitnice namenjene počitku, zdravju in razvedrilu, a tudi temu, da naredimo v počitnicah tisto, česar med šolskim letom nismo mogli.

Ce je bilo med šolskim letom dosti študija, smo otroke pustili, da so odšli po kosilu malo na zrak in da so se potem učili. Praktično niso nič pomagali v domu. V počitnicah naj bi otroci to nadomestili. Pomagajo naj staršem, posebno mami v kuhinji (tudi fantje!) s tem da bodo pomili posodo, jo pobrisali, večja dekleta bodo prala namesto mame, fantje in dekleta bodo čistila stanovanje, vse bodo prinesli iz trgovine, skratka naredili bodo vse, da bo enkrat prišla mama do tega, da bo malo počivala. Otroci morajo v počitnicah vse narediti namesto mame in ji ne smejo pustiti, da bi se dotaknila kekega dela. To so otroci dolžni iz hvaležnosti za vso skrb in dejo, ki ga je imela mama zanje vse šolsko leto.

Poleg tega dela bodo pa še vedno našli otroci čas za kopanje in za izlete. Morda bodo odšli za nekaj časa na kako letovanje, manjši morda v kolonijo. A ko se vrnejo in preden gredo, naj ne pozabijo na dolžnost, ki smo jo prej omenili. In mame naj jih kar spomnijo na to. In očetje naj pristavijo tu svojo besedo.

Študentje in tudi manjši osnovnošolski otroci naj v počitnicah poleg skrbi za zdravje, pazijo, da ne bo spuhnelo iz glave vse tisto, kar so se med letom naučili. Naj kar bero. Naj vzamejo v roke knjige iz slovenske književnosti, iz italijanske in iz drugih, da bodo razširili svoja obzorja. Naj poskrbe, da izpopolnijo svoje znanje v tistih predmetih, v katerih morda šepajo. Pomanjkljivosti naj zapolnijo, čeprav so morda srečno ušli brez izpita. Lotijo naj se temeljitejšega študija tujih jezikov. Zdaj je prilika.

Tisti, ki mislijo na počitniško delo na Švedskem, v Angliji in podobno, naj premislijo, ali se jim to izplača. Posebno starši naj zelo dobro premislijo, ali je pametno pustiti otroka tako v svet, pa čeprav je fant. Če imajo starši nekaj denarja, naj pošljejo rajši otroka v inozemstvo, da bo hodil v jezikovni tečaj. Edino tam se bo naučil pravega jezika. Ne pa na delo, kjer se bo naučil slabega jezika in poleg tega

zelo pogosto še marsičesa drugega slabega. Starši naj temeljito premislijo, da se ne bodo pozneje kesali. V tem je velika odgovornost! Dobro naj vedo, kam gre njihov otrok. Danes imamo v Angliji, v Franciji, v Nemčiji in še ponekod kraje in ljudi, na katere se lahko obrnemo, da bodo svetovali, kam naj gredo ti naši mladi ljudje. Ne moremo jih poslati kar v neznano, pa čeprav so že nekoliko odrasli.

Predvsem bi torej rekli: zaposlite svoje otroke v počitnicah, a vedno morate vedeti, kje so in kaj delajo. Naj delajo ne pa lenarijo in postopajo, a starši naj vedno vedo, kaj delajo.

SE O POROKAH

Lansko leto smo objavili članek o mešanih zakonih. Sprožil je mnogo zanimanja in dobili smo največ pisem prav o tem problemu. Vidimo, da je zadeva zelo živa in aktualna. Od tedaj izražajo pisma stalno kako mnenje in nove poglede. Tako smo prejeli tudi za to številko pismo, ki je pisano v hrvaščini in ga v prevodu objavljamo. Glasi se takole:

Spoštovani gospod urednik, še preden nadaljujem tole pismo, Vas prosim, da bi ga objavili. Nisem Slovenka, ampak Hrvatica, kot boste lahko sami po mojem pismu spoznali. Ker ne znam dovolj slovensko, Vam pišem v hrvaščini. Moj mož je Slovenec in bere razne liste, tako tudi Mladiko. V zadnji številki Vaše revije sem videla v rubriki Pisma nam in Vam pismo nekega mladega dekleta I. T. pod naslovom Se o porokah. Sodim, da je to dekle zelo mlado, kajti, če bi bila malo starejša, bolj stvarna ter razgledana, ne bi poslala tako žaljivega pisma.

Ne vem, zakaj fantje s Tržaškega odhajajo v Jugoslavijo po dekleta. O tem bi kazalo izvesti anketo. In če bi izvedli to anketo, bi spoštovana I. T. spoznala, da dekleta v Jugoslaviji niso na tako nizki moralni stopnji, da bi se poročala zaradi koristoljublja. Ne sklepajo porok zaradi denarja, ampak zaradi srca. Denar ni vse, kajti čim več ga imaš, tem več ga hočeš imeti. Je pač tako, da ljubezen ne vidi razlike, pa naj bo orožnik, financer, cigan ali ne vem kaj. Kolikor vem, se mnogo slovenskih deklet poroči z orožniki, a jaz ne vidim v tem tako veliko zlo.

Imela bi še marsikaj napisati, ker tisto, kar je napisala I. T. žali in (Nadaljevanje na 3. strani platnic)

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 5,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

Združena mladina poje

NA POČITNICE

NATAŠA KALANOVA

Neskončno lepo je bilo videti na zaključni šolski prireditvi našo mladino, vso nasmejjano, praznično razpoloženo, v prazničnih narodnih nošah. Pela je, deklamirala in igrala. V dvorani pa je bilo eno samo ljubeče srce staršev in prijateljev mladosti.

Delo šolskega leta gre h koncu. Samo še nekaj dni in vsa ta mladina bo sredi velike prostosti. Privoščimo ji mnogo oddiha in počitka, sonca in razigrane mladosti, a vendar naj ne bo ta velika mlada sila, ki jo predstavlja naša mladina, zapravljen. Mnogo lepega in dobrega lahko napravijo te stotine mladih ljudi. Naj lepšajo svoje domove, naj vračajo vse počitnice ljubezen svojim staršem, naj se posvete študiju tujih jezikov in študiju vsega, česar niso mogli storiti med letom. Pripravljajo naj se za življenje tudi v počitnicah.

Naši mladi fantje in dekleta naj ne odhajajo kamor koli v inozemstvo zato, da bi zaslužili nekaj tisoč lir, če gredo, naj gredo zato, da bi se naučili tujega jezika. Toda, naj ne gredo na slepo. Starši naj temeljito premislijo, kam svoje otroke pustijo. Mnogi dijaki, ki imajo premožne starše, so šli v svet, da so nekaj zaslužili. Denar so že zdavnaj zapravili, toda tisto »učenost«, ki so si jo pridobili v tujini, nosijo s seboj kot težko breme mladosti; niso več taki kot so bili — to čuti mama in tudi oče. Starši naj zato ne puste svojih otrok, ne da bi vedeli, kje bodo živeli in kako bodo živeli.

Kakor so starši skrbeli vse leto za otroke, tako naj skrbje tudi za lepe in dobre in zdrave počitnice svojih otrok, počitnice, ki bodo bogatile srca in jih plemenitila, ne pa jih okužila in uničila. Vsej slovenski mladini želimo zares lepe počitnice!

PO SINJEM MORJU V ANTIČNI SVET

Potem, ko so nam dopovedovali, da narodnost ni nič več važna in smo prav zaradi te zgrešene politike Slovenci na Primorskem zelo veliko zgubili, se zdi, da so se mnogi danes znova zavedli, da se je treba okleniti svoje narodnosti. Mladina se vrača iz blodnega internacionalizma in se počasi trezni po pijanih tekstih ob plehkosti vsemogočih kričavih popevk; starejši so spoznali, da vodi prezir narodnosti v propad; kulturniki in pisatelji so se zavedli, da ne smejo več molčati.

V izgovorjeni in pisani besedi pisatelja *Alojza Rebule* bi lahko našli mnogo vere v slovenstvo. Navedli bomo samo tisto, kar je napisal nazadnje mladini ob Spominskem teku na pot. Tam pravi med drugim tudi tole:

»Ves pokoj tebi, naš neznani Mrtvi.

Izšel si iz semena izkrvavljenega naroda, da se v polnočni uri domovine, Evrope in sveta razcveteš v rožo zadnjega žrtvovanja. Mirni sin mirnega naroda, ki se ne bi bil smel bati Nemeze, saj ni imel za sabo ne nasilnih podjarmljenj ne trgovine s sužnji ne nečistovanj diplomacije ne genocidnih poželenj; in ki mu je bil vendar — po kako nedoumljivi režiiji Sile, ki ravna vzvode zgodovine — dodeljen v pitje kelih nalit čez rob. Ste brali seznam umorjenih v Rižarni? Nedvoumnost priimkov nam kaže, da, ko bi vsi ti danes vstali iz svojega pepela, bi tržaška Rižarna govorila slovensko. Tihi sin naroda, ki svojih velikanov nisi prepoznaval v konkvistadorjih, ampak v pesnikih, pa si moral še v večjem sorazmerju kot drugi okusiti, kaj zmore človek, kadar ga preraste zver. Kmet, ki si si trgal svoj kruh iz beneškega in tolminskega laza, iz kolonskega goriškega brda, iz kraških plitvin, iz istrske goličave. Delavec, ki si kuhal svojo besno proletarsko vero v pravico v rajbelskem rudniku, v nabrežinskih kamnolomih, v tržiški ladjedelnici, v tržaški železarni, Neburžujski študent, raztrgan v svojem kosovelovskem snu o bodočnosti med Kristusom in Marksom, a s Prešernom v srcu. Ljudski duhovnik, razpet med

V ponedeljek, 25. januarja, ob sedmih smo pristali v Patrasu. Smo torej v pravi Grčiji. Vse je kakor v pravljici za devetimi gorami. Nad nami jasno nebo, toplo sonce, južna predpomlad. Nekaj obmejnih formalnosti in že smo v mestnem vrvežu pristaniškega mesta. Nič se ne bojimo, da bi se izgubili, čeprav ne znamo po grško vpraševati. Samo, da vidimo morje.

Hodimo po mestnih ulicah, gledamo, kramljamo, napravimo fotografski posnetek, se veselimo tople svobodnosti in brezskrbnosti v živahnem tujem mestu. Vstopimo v veliko pravoslavno cerkev ob glavni ulici. Veliko svetišče, srebrne in zlate ikone, mogočen ikonostas. V vseh grških cerkvah, ki smo jih obiskali, smo se čudili bogastvu in razkošju notranjosti pa tudi skladnosti celotnih stavb, zgrajenih v bizantinskem stilu. Nedaleč od pravoslavne cerkve smo našli tudi katoliško cerkev, katero najbrž oskrbujejo Francozi.

Proti večeru sva se dvignili s prijateljico po mogočnih stopnicah v hrib, kjer je bila nekoč silna trdnjava. Zdaj je le še deloma ohranjeno zunanje obzidje. V notranjosti so nasadi južnega sadja. Vrste mladih pomarančnih dreves z zlatimi sadeži na vejah. Tam preko oljka in spet pritlično grmovje, bor, pinija.

V mestu so zagorele luči in reklame. Pravzaprav je šele zdaj oživel tudi mesto. Počasi se spuščava s trdnjavskega hriba in brez načrta stopava po ulicah, cestah in spet ulicah. Brez reda in načrta se menjavajo bogate moderne trgovine z orientalskimi delavnicami in prodajalnicami, vse skupaj na cesti. Trgovine so preobložene, kupovalcev skoraj ni. Morda jih je v dopoldanskih urah več.

Za slovo od Patrasa obiščeva še skoraj novo pravoslavno cerkev na planoti pod trdnjavskim hribom. Veliko, mračno cerkev razsvetljuje samo nevidna luč, ki boža Marijino ikono nad ikonostasom — Marija Bogorodica.

Polni vtisov in drobnih doživetij smo se spet zbrali na ladji. Prijetno smo utrujeni in kar kmalu se porazgubimo po kabinah.

V Pireju. Nebo nad nami je oblačno. Vendar se nam dežja in snega ni bati. Pristanišče je kakor bojišče po veliki bitki. Vse navzkriž, nikjer reda. Ladje, večje in manjše, kamioni in žerjavi, mornarji in delavci, domačini in tujci. Vse se giblje, nekaj hoče, dela in se mudi. Dobro moramo paziti, da pridemo srečno do nekega izhoda.

Prva cesta ob pristanišču nas do kraja razočara. Široka, umazana, na levi strani bedne bajtice in taberne. Prav tako vise človeška bivališča na skoraj odsekani visoki kamniti steni. Saj mora prva velika burja vse skupaj odnesti. In vendar ne odnese. Tu pač žive pristaniški delavci in njihove družine. Morda bi si mogli urediti boljši dom, pa so se navadili na svoje beračije in so zadovoljni, da imajo kos vsakdanjega kruha. Kdo bi vedel.

Mimo nas se poganjajo kamjoni, do vrha naloženi. Vmes avtomobili vseh narodnosti. Ob cesti so skladišča, delavnice, male trgovine, tudi tovarne. Vse je kakor je bilo in je nastajalo v stoletjih. Do mesta Aten je nekaj kilometrov, zato se vsedemo v temačno cestno železnico, ki nas bo pripeljala v mesto. Stojim ob klopi, ker so vsi prostori zavzeti. Poleg mene je mlad grški vojak, skoraj deček. Pred njim na klopi sedi grški

plavoslavni duhovnik. Drugače je oblečen, kakor so srbski. Značilno je zlasti pokrivalo. Nekak bired z ravno strešico. Duhovnik je že močno v letih, ves čas molčeč in zamišljen vase...

Mestna železnica zavozi v podzemlje, vendar to ni pariški metro. In že se dvigamo po stopnicah v mesto. Kakor v pravljici. V trenutku se je vse spremenilo. Iz umazanega predmestja, sredi modernih Aten. Prav lahko bi mislili, da smo na Dunaju ali v Parizu. Toliko nas je, da ne vidimo drug drugega in se tudi drug za drugega ne utegnemo meniti.

Naš namen je ogled častitljive Akropole. Samo, da se prav usmerimo. Stopamo proti zahodu po morda najbolj prometni ulici. Sredi dopoldneva je. Na desni in levi same trgovine. Nekake skrinjice zlatarjev stoje kar na pločniku. Blago je izloženo kar zunaj. Tu ni samopostrežnih trgovin, to so orientalske trgovine, velike in majhne, urejene in neurejene, kjer se da dogovoriti in pobarantati v vseh evropskih jezikih. Zanimivo. Tudi nebo nam je naklonjeno. V Atenah je že pomlad. Dan je aprilski topel.

Naša pot postaja vse bolj predmestna. Že se dvigamo v hrib. Ni preveč strmo. Pobočje je vse polno kamenja. To še ni prava Akropola. Do nje vodi široka urejena pot, po kateri morejo voziti tudi avtobusi. Prvi pozdrav pred vstopom z zgodovinski svet so vsiljivi prodajalci razgledk, prospektov in vodičev. Seveda kupimo, čeprav izbira ni posebno velika.

Na Akropolo moremo te od zahodne strani. Za vstop je treba odšteti kar 15 drahem.

Na Akropolo moremo le od zahodne strani. Za vstop je treba odšteti va sredi Aten, 156 metrov visoka. Na skalnem vrhu počivajo najznačilnejši spomeniki grške antične umetnosti. Muzej na Akropoli hrani poleg drugih znamenitosti še spomenike iz arhaičnega časa. Ogledujemo in se čudimo. Z vso to umetnostjo so stari Grki častili svoje bogove. Naj omenim le Parthenon, Erechtheion, Nike-tempel, balustrada z reliefi. Saj bi morala ponoviti vso grško zgodovino in zraven poznati temelje likovne umetnosti, da bi se mogla razpisati. Med stebrovjem stoji že pol ure in več angleški profesor in razlaga svojim študentom. Pazljivo ga poslušajo, pišejo in rišejo v svoje beležke. Profesor pa, kakor da bi božal molčečo marmorno umetnino, katero pozna do zadnjih zarezic. Škoda da ne morem biti med njegovimi učenci. Vse dopoldne ogledujemo.

Z Akropole je prekrasen pogled na mesto Atene, ki se širi na vse strani. Kakor kameno morje. Hiša pri hišici, palača, blok in stolpnica. Zelenih vrtov in lepih parkov skoraj ne opazimo. Z Akropole poiščemo nekaj mestnih zanimivosti. To so stari trg, Aeropagus, kjer je po starem izročilu sveti Pavel oznanjal Kristusov nauk Atencem, Hadrijanova vrata, novi atenski stadion, svetišče olimpijskega boga Zeusa in drugo. Kdo bi mogel ob prvem obisku vse videti, si vse zapomniti.

Od severa je potegnil mrzel veter. Šele ob popoldanskih urah zapuščamo Akropolo, si nakupimo nekaj spominkov, spijemo skodelico tople črne kave in se pokrepčamo z malico, ki so nam jo dali s seboj. Zaradi oddaljenosti Aten od Pireja, kjer stoji naša ladja, se opoldne nismo mogli vrniti.

Popoldne hodimo po mestu. Odličen načrt po skoraj dvomilijonskem mestu nam je edini vodnik. Spet in spet se ustavimo. Ob cesti dolge stojnice najlepšega cvetja. Celó gladiole in prelepe vrtnice. Stopamo skozi velik park, ki nas pripelje na široko cesto prav pred kraljevo palačo. Srečo imamo. Pravkar se menjava kraljeva paradna straža. Štirje fantje v grških narodnih nošah, s starinsko veliko puško na rami prikorakajo strumno preko ceste, se ustavijo pred stražnico in zamenjajo stražarje, ki so pred njimi stali kakor kipi na svojem mestu. Ko bi mogli pogledati še tja preko visoke ograje, lepih vrtov, v kraljevsko palačo, videti mladega kralja Konstantina in kraljico Ireno! Pa smo se zadovoljili, da smo nakupili najnovejše znamke z njihovima portretoma in jih prilepili na kartice, poslame našim dragim v domovino. Mimogrede smo pozdravili še nekaj pravoslavnihih cerkva. Ves dan nam je poučna ekskurzija. Skoraj preutrudljiva in prenatrpana za en dan. Ob petih smo se vrnili na ladjo. Kramljamo pozno v večer. Ne moremo spati. Moti nas škripajoče dviganje in padanje žerjavov. Do enajstih ponoči so izlagali pripeljana blago.

vdanostjo hierarhiji, ki ni bila zmerom zvesta Besedi, in med vdanostjo narodu, katerega edini izobraženec si ostaja. Samo koprena je med življenjem in smrtjo.

Zavestno sprejeti slovenstvo, to se pravi, zavestno sprejeti boj, pri katerem je ves potencial tega sveta — število, sredstva, vpliv — v skladišču nasprotnika. In vendar smo po tisočletju še živi. To pomeni, da vso to dobo tudi naše skladišče ni bilo prazno. Da je bilo celo nabito z nečim kar je odtehtalo Goljatovo, Slovenski David ve za formulo tega orožja: ime ji je - zvestoba.

Zvestoba, ki ji takšen vekovit nenak boj da lahko vse možnosti razpoda do mirne zavesti, da lahko pomeni sprejeti slovenstvo — sprejeti heroizem, z vso žrtvijo, a tudi z vso ceno, ki jo ta pojem vključuje.

Pisatelj BORIS PAHOR ni enkrat samkrat v zadnjih letih pisal in govoril o slovenstvu, o naši zvestobi slovenstvu in veri vanj. Pisal in govoril je izobražencem in politikom v matični domovini o manjšini v Italiji in o dolžnostih, ki jih imajo do nje, če drugih ne, vsaj tisto primarno, da vedo, da manjšina obstaja in da vedo kako živi.

Navajamo zadnje Pahorjeve misli o slovenstvu, ki jih je prav tako kot Rebula, naslovil mladini ob Spomin-skem teku. Rekel je:

»Sredi zaslužnjene Evrope so se slovenski ljudje še posebej zavedeli, da če so skoz dolga stoletja pasivno sprejemali vsiljeno zgodovino, morajo zdaj začeti z zavednim ustvarjanjem prihodnosti.

Zato so naši junaki šli pred puške, padali v boju po gozdovih ali pa segnili v taboriščih predvsem za slovensko besedo, za nadaljevanje Trubarjevega, Prešernovega, Cankarjevega, Kosovelovega izročila.

A prav zato smo danes spet zamišljeni pred vprašanji, ki jih prihodnost znova postavlja pred nas. Kajti slovenski človek živi danes kakor včeraj na prepihu svetovnih cest; slovenski človek mora danes kakor včeraj skrbeti, da se bo življenski sok

pretakal po vseh, tudi po oddaljenih in pretisnjenih udih narodovega telesa.

Da, naša dolžnost se nadaljuje.»

In zdi se nam prav, da priključimo tržaškima pisateljema še tisto, kar je izpovedal EDVARD KOCBEK o slovenstvu, ne da bi se s tem hoteli kakor koli spuščati v polemiko, ki jo vodijo o njem zadnji čas nekateri naši časopisi. Ko je Kocbek predaval v Trstu, je poudaril posebno dvojje: svojo pripadnost slovenstvu in svojo vero v krščanstvo.

In o slovenstvu je dejal:

»Vedno bolj vem, da mojega izvirnega, osebnega življenja in moje človečnosti ni brez totalne pripadnosti k slovenstvu. Moj elementarni in moj umetniški izraz stojita in padeta s slovensko besedo. Vedno bolj vem, da ima Bog z nami svoje skrite namene. Hitler je poleg Židov le še Slovence obsodil na smrt. Vsem drugim narodom Evrope je določil svojo obliko nekakšne narodnosti. Zato smo se najbrž Slovenci prav nujno prvi uprli med narodi Evrope in pokazali hkrati večjo voljo do življenja od Židov samih in predvsem drugih večjih narodov. Smrtno sovraštvo sosednjih nacionalizmov do nas najbrže ni le izraz pohlepa po zemlji, temveč izraz demonskega zanikanja našega obstoja, ki ima svojo posebno zgodovinsko metafiziko in trdno nam samim morda še skrito Arhimedovo točko.

Na svoj narod gledam kot na nekaj zgodovinsko izbranega, lahko rečem skromno in vendar z vero — nekaj izvoljenega. Zato mi je tudi jasno, čemu trpimo več od drugih narodov, čemu jemljemo nase težje napore, večje komplekse in hujše trpljenje od vseh drugih velikih, lenih, udobnih in varnih narodov.»

Edvard Kocbek je zaključil, da mu je bilo neizrečeno drago, da je mogel to povedati prav v Trstu, kjer sta že Trubar in Cankar poleg drugih izrekla svoje upanje v slovenstvo.

Morda tega pisatelj Kocbek ne bi bil mogel povedati niti v Ljubljani, ali vsaj tako ne. Zato sprejemamo njegovo misel o slovenstvu enako iskreno kot jo je iskreno izpovedal.

Se je nekaj brezbriznežev, še nekaj omahljivcev, še nekaj strahopetnežev in obupnih koristolovcev, ki bi hoteli, če je mogoče na račun narodnosti potegniti dobiček, če pa bi jim kazalo, pa so pripravljeni prav tako svojo narodnost zatajiti in prodati. Vendar so ti in taki vedno bolj redki. Zdi se, da se vode bistre in ozračje jasni. Kar je nagnitega bo odpadlo, kar pa je zdravega in čilega, bo ostalo. Da bo to izčiščenje čim boljše in bodočnost čim jasnejša, se mora pisatelju, narodnemu politiku in duhovniku in še nekaterim redkim kulturnim in prosvetnim delavcem pridružiti izobraženec v celoti in vsi, ki jasno vidijo poslanstvo: pospešimo razčiščenje pojmov o slovenstvu, utrjujmo povsod vero vanj in ne pustimo več, da bi kdo sejäl ljuljko na našem narodnem polju. sk

Šele naslednji dan zvečer odrinemo iz Pireja. Drugi dan našega bivanja v Atenah je bolj zasebnega značaja. Nekateri hite še enkrat v Atene, nekateri si ogledujejo mesto Pirej. Tudi tukaj je mnogo zanimivega. Ustavimo se pred kioskom na glavni ulici. Prodajalec je že priletel Rus. Razumemo ga in on nas. Mislim, da je bil tisti dan zadovoljen s svojim izkupičkom.

Kar prehitro mineva čas. Sai smo že skoraj doma v tujem svetu. Sami odkrivamo drobne zanimivosti in smo najboljše volje.

»Le jadra spet razpnimo, valovom se zročimo.»

V sredo zvečer, ob osmih smo zapustili Pirej. Dolgo, dolgo smo stali ob ladijski ograji in se tiho poslavljali. Nad Pirejem in Atenami so že gorele zvezde. Nocoj bomo posedeli v jedilnici. Videti hočemo Korintski zaliv ponoči.

Korintski zaliv. Ob dveh ponoči se peljemo po 6 kilometrov dolgem in 24 metrov širokem prelivu. Na obeh straneh pečine do 90 metrov visoke. Tam gori pas nočnega neba. Tiho drsimo skozi preliv. Luči na obeh straneh kažejo ladji pot. Deset let so gradili to morsko ožino. Ni čuda, da je še danes zelo draga. Za vsak preplav ladje 300 dolarjev.

Vračamo se. Morje nam je naklonjeno. Popoldne celo posedimo na palubi in se sončimo. Tudi nazaj grede se ustavljamo. V ponedeljek v Bariju. To pot se nam je pokazalo v pravi južni pomladi. Žal, da nikogar ne poznamo, da bi nam pokazal nekaj mestnih zanimivosti.

Še enkrat smo pozdravili naš Dubrovnik. Nedeljo dopoldne smo preživeli v Splitu.

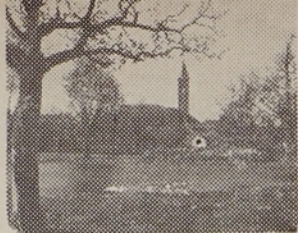
Postanek je še v Zadru in Šibeniku in že smo na Reki, naši izhodiščni točki po desetih dneh vožnje po morju sredi zime, meseca januarja. Na Reki dežuje že nekaj dni. Kaj naj bi v dežju in vlagi? S prvim vlakom proti Ljubljani. Vse do Postojne dež, megla. Više v Sloveniji, sneg, mraz, zima.

Lepo je potovati, toda še vse lepše je po srečnem potovanju priti domov, pod naše zveste gore.

Miljski zaliv

SPOMINSKI TEK OB DVAJSETLETNICI OSVOBODITVE

V nedeljo 30. maja se je na Bazovici zaključil Spominski tek dvajsetletnice osvoboditve, ki ga je pripravila vsa zamejska mladina na pobudo športnega združenja »Bor«. V dneh od 26. do 30. maja so mladi tekači ponesli štafetno palico od Belopeških jezer do Bazovice in obšli skoro vse slovenske vasi. Štafetna palica je tako duhovno povezala Kanalsko dolino, Beneško Slovenijo, Goriško in Tržaško. Tek je bil v spomin na dvajseto obletnico zmage nad fašizmom in nacizmom; bil pa je gotovo tudi ena največjih manifestacij slovenstva v povojnih letih, saj je slovenstvo predstavljalo edino osnovo, v kateri je vsa zamejska mladina brez ideoloških razlik videla pogoj za skupno proslavo. Tek se je zaključil na Bazovici z mašo zadušnico v župni cerkvi in osrednjo proslavo pri spomeniku bazoviških žrtev, kjer je v imenu mladine spregovoril Odo Kalan, član pripravljalnega odbora STEDO in podpredsednik BORA. V okviru Spominskega teka je bil zvečer v župnijski dvorani koncert zbora »Jacobus Gallus«; v dvorani Slomškovega doma pa je bila zanimiva slikarska razstava tržaških slikarjev, posvečena odporniškemu gibanju. Med mašo zadušnico je gospod župnik Marijan Živec naslovil na prisotno mladino govor, ki ga zaradi tehtnih moralnih misli objavljamo v celoti:

Dragi bratje, drage sestre!

Prireditelji današnje proslave so me naprosili, da bi se opravila tudi sveta maša, in naj bi blagoslovil štafeto.

To hvalevredno pobudo sem pozdravil z velikim veseljem. Na misel mi je prišlo svetopisemsko berilo iz knjige Makabejcev, ki vam ga tudi preberem.

»Tiste dni je nabral junaški mož Juda dvanajest tisoč draham srebra in jih poslal v Jeruzalem, da bi se opravila daritev za grehe rajnih, ker je dobro in pobožno mislil o vstajenju — ako bi namreč ne bil upal, da bodo tisti, ki so padli, vstali, bi se zdelo nepotrebno in brezuspešno moliti za rajne — in ker je sodil, da je tem, ki so umrli v pobožnosti, prihranjeno najboljšje plačilo. Sveta in zveličavna je torej misel, moliti za rajne, da bi bili rešeni grehov.«

Zbrali smo se torej, da se zveličavno spomnimo vseh naših ljudi, ki so padli kot žrtve ali zemlje lačnih in ošabnih tujcev ali pa pod pestjo tistih bratov, ki so pozabili na najosnovnejše pravice človeške osebe in na najosnovnejšo zapoved krščanske ljubezni do bližnjega.

Te žrtve so v najodličnejši meri prispevale k stritju nasilstva in k pridobitvi svobode. Vsi narodi, ki so ječali pod tiranstvom brezvernih, brezvestnih voditeljev, proslavljajo slovesno osvoboditev. Modro je to, ker človek ne sme nikoli pozabiti, da je izguba svobode najhujši udarec človekovi osebi.

Svoboda je božji dar, ki nas dviga nad snovjo, nas naredi gospodarje narave, nas naredi podobne neskončno svobodnemu Bogu.

Ker mu jo je Bog dal, je pravica do svobode odvisna samo od Boga in ima svoj izvor samo v Bogu in ne v

ljudeh. Svoboda je dar naše narave. Pravica do svobode je tista pravica, ki jo človek ima, da dela dobro, ne da bi ga smel pri tem kdo ovirati. Nihče pa nima pravice do svobode, da bi delal slabo. Ko se kdo spozabi in uporablja svobodo za prikrivanje hudobije, se bližnji zgrozi, se upre, kaznuje človeka, ki svobodo zlorablja. In mi danes — na današnji proslavi obsojamo tako svobodo, tisto svobodo, ki je v imenu brezverskih, totalitarističnih ideologij, povzročila tolikega gorja v drugi svetovni vojni zlasti in predvsem našemu narodu. Svoboda, s katero človek ubija, krade, laže, širi sovraštvo, dela diskriminacije med sloji, med narodi, ni svoboda, temveč zloraba, ki jo vsak pameten, moder človek vedno obsoja.

V duhu prave svobode ima človek pravico do svobode vesti, mišljenja in govorjenja, ki je, kakor vsaka svoboda, omejena po moralnem zakonu. Pravico do zasebnega in javnega bogočastja. Kdor človeka omejuje pri tem, žali njegovo osebno svobodo.

Pravico, da si sleherni izbira svoj poklic in stan, tudi duhovniški ali redovni poklic.

Svoboda daje pravico, da si človek ustanovi družino, da uporablja snovne dobrine: torej pravico do lastnine, pravico do dela, do plače, do zbiranja in združevanja, pravico do izselitve in priselitve, pravico do državljske dejavnosti. Kako lepo je Pij XII. zapisal: Iz pravnega reda, kakor ga hoče Bog, izvira za ljudi tista neodtuljiva pravica, ki vsakomur zagotavlja pravno varstvo in neko določeno pravno območje, zavarovano pred vsakim samovoljnim napadom; torej pravico zakonitega varstva lastnih pravic.

Za tako svobodo se človeška narava vedno bori in tudi končno zmaguje. Da, zmaguje nad nasilstvom kakršne koli vrste: ječ, mučilnih taborišč, groženj, konfinacij, lažne propagande, ki zakriva resnico in zapeljuje ljudi proč od prave svobode.

Po 20 letih je prav, da si trezno zastavimo vprašanje: ali je človeštvo dospelo do take svobode, kakor si jo je Bog zamislil in dal človeški osebi? Ali jo ima naš narod v domovini in v zamejstvu? Ali ni ta svoboda v marsičem še okrnjena, krivično omejena, zadržana, poteptana?

Bratje in sestre! Milijoni so umrli za strtje nasilstva in za pridobitev svobode. Milijoni trpijo, ker ne uživajo tiste svobode, ki jo je Bog hotel nakloniti vsem ljudem.

Kaj bomo mi storili? Trudili se bomo, da bomo najprej sebe osvobodili strasti, greha, sleherne hudobije, sovraštva, sebičnosti. Trudili se bomo, da se bodo tudi drugi vzpenjali po tej poti osvoboditve. Resnico bomo ljubili in jo širili za vsako ceno. Spoštovali pravice drugih, ogrevali človeško občestvo s krščansko ljubeznijo. In molili, da bi končno le zmagala prava svoboda, krščansko bratstvo med nami Slovenci najprej in potem med vsemi narodi sveta, kajti nič bi nam ne pomagalo, zanimati se za svobodo daljnih narodov, če se sami nič ne potrudimo in žrtvujemo za resnico, pravico in bratstvo med slovenskimi brati.

TUJCI POVSOD

(21. NADALJEVANJE)

Včasih jih je Pepe, včasih Franc, a Anica pri tem ni odločala, Pepe si pa tudi ni maral lastiti take pravice. Navadno je Obrobek večkrat porinil krožnik pred svaka, kot ga pritegnil k sebi.

»Juvanu jih nesi!«

Nehoté ga je pogledala, a mož je ravno rezal meso in je dvignil oči, ko jih je žena že umaknila. Pustila je krožnik s kostmi na mizi in spet sedla z otrokom k oknu. Zase je vzel Franc le mozgovo kost, da je stresel mozeg v krompir, ostale kosti, polne mehkega hrustanca in okusne želatine, je pomaknil pred svaka.

»Le grizi, saj imaš še svoje zobe!« se je pošalil in posmejal.

Bil je pač tak: kot je mogel istočasno nositi policijsko suknjo in vrtnarske hlače, je obenem bodel ženo in bil prijazen z ostalimi.

Anica je položila sitega fantiča v košek in si še sama postregla; ni še pojedla, ko je hotel mož Slovenca.

»Posodila sem ga Juvanovicu.«

»Juvanu,« jo je popravil in zakašljajal.

»Grem ponj, če češ,« je vstala.

»Nikamor ne boš hodila; kot bi ne vedel zakaj!«

Najrajši bi s krožnikom odšla v drvarnico in tam v miru pojedla, a ker ga ni marala jeziti, je spet sedla na svoj prostor in goltala krompir kot trnjevo jed.

»Molčiš, nagnusa? Vsaj pred bratom bi te bilo lahko sram!«

»Pepe me že pozna.«

»Zadosti slabo.«

»Saj ni kot ti.«

»Osel bi bil, če bi bil tak. Kakšen drugi bi ti na mojem mestu že glavo strl.«

»Ne vem, zakaj.«

Pepetu ni bilo prav, da sta ga vmešavala v svoje prepirčke. Po njegovem bi jih morala obravna-

vati na samem, pa naj ima prav ta ali oni. K sreči se je mudil z zadnjim grižljajem, sicer bi vstal od polnega krožnika in se jima umaknil.

»Greva?« je povabil svaka in vstal.

Franc je počasi odrinil svoj krožnik, stopil mimo košarice s sinkom, ne da bi ga pogledal, in se ustavil ob ženi:

»Če hoče tvoj Juvan Slovenca, naj si ga kupi, mojega ne bo bral!«

»Mar mu je za tisti star papir!«

Nekaj je morala blekniti, sicer bi ne bila Anica Tinčeva.

»Pa si se izdala!« je zmagoval Obrobek. »Ni mu za časopis, ampak da se vidita!«

Anica je medtem že pripravila škafo za pomivanje posode in pobirala krožnike z mize.

Franc se je še vedno obotavljal nedaleč in čakal, kako se bo branila njegovega očitka.

»Beži rajši delat, norec, kaj ti rojijo neumnosti po glavi!«

»Sem norec, ja, in še kakšen, ker garam zate in za tvojega otroka.«

Bil je že čez prag in ni mogla kričati za njim odgovor, ki jo je zasrbel na jeziku.

Ob takih moževih izbruhih se je začela Anica nevarno vračati v preteklost in videla v nji samo sonce, smeh in veselje. Spraševala se je, če so bile tudi one tržaške gospe, ki jih je v Žavljah tako zavidala, ko so se menile o Toski, Rigoletu in Prodani nevesti, plačevale same in se smejale, take vrste gospe kot je bila ona, da so morale odgovarjati možu za poti, ki jih je zanje prehodila njegova domišljija. Vse jim najbrž ni teklo gladko, če so morale po smeh izven doma, v krčmo med tuje ljudi. Ko bi bila še enkrat mlada, ne, mlada ne, saj je še, ampak — kako bi rekla, da bi ne zardela? — no, taka kot so punčke in pa neporočena, potem bi že znala zasukati svoje življenje!

Skozi okno je videla moža, kako je garal na soncu. Samo zase že ne, saj bi ob policijski plači lahko brezskrbno živeli; mučil se je predvsem zanj in za otroka in zato ji ni hotelo v glavo, da je po drugi strani kvaril vrednost svojega dela s tistimi zoprnimi prepiri. Spalnico jima je mojster Andlovec že pripeljal; visoko postlane postelje, obsežna miza, visoki omari, zajetna psiha z ogledalom iz brušenega stekla — vse lepo postavljeno v sobi in bleščeče v nedotaknjenem lošču, se v svoji lepoti sploh ni dalo primerjati z razstavljenimi kosi, ki jih je videla v Andlovčevi delavnici. Franc je celo obljubil, da bo povečal okna zgodaj jeseni, na pomlad pa napeljal elektriko po vsej hiši. Nič ji ni manjkalo, ničesar ni kratil, kar je potrebovala. Ženske v hiši so občudovale lepo opremo in hva-

Devin — stari in novi grad

lile skrbnega moža, ki še oddiha ni poznal in le premišljal, kako bi olepšal dom. Hiša je že precej spremenila lice, zelena moča pred njo je bila spremenjena v lep vrt. Anica bi morala biti srečna in bi brez močeve ljubosumnosti tudi bila, a ta ji je že začejala greniti življenje.

Po popoldanskem spanju je Matijčka previla in nasitila ter nesla na vrt. Franc jo je izpod čela ošinjal z belimi pogledi in v sebi premleval jutranji dogodek. Spet ga je zagrabilo.

»Misliš, da je moj?« se je obrnil k svaku in z glavo mignil proti ženi, ki je kazala otroku globoki vodnjak sredi vrta. »Škafarjev je.«

Ime Pepetu ni bilo tuje, osebe, ki bi mu odgovarjala, pa le ni našel v spominu.

»Saj ga tudi ti poznaš. Njegova sestra je poročila vašega ujca Bernarda, ki je tudi pri policiji.«

»Stric Matija?«

Franc je prikimal. »Saj je dala otroka še krstiti na njegovo ime. Ker je bila Ana mladoletna in starši v begunstvu, je šel kar on do škofa po dovoljenje za poroko. Zdaj je kaplan v Barkovljah.«

Pepe je molče opravljal svoje delo; po eni strani mu je šlo na smeh, da si je svak tako izmislil, po drugi se je zgražal, da si je sploh upal kaj takega izmisliti.

»Taka je vaša Ana, pa sem mislil, da ne zna do pet šteti. Tiha voda globoko dere. Daj mi še dva kosa opeke!«

V dno tople grede sta vdevala opeko, a takó, da se ni med sabo dotikala in bi rastline dobivale vlago tudi iz tal.

Preden sta vmešala pesek in vodo, sta pospravila popoldansko malico, z obzidkom pa sta končala šele pozno po večerji. Dokler ni vanju posvetila debela, malce grbasta luna, jima je Anica odstopila petrolejko, sama pa pomila posodo ob sveči in se nato kar odpravila spat. Ni dosti manjkalo do polnoči, ko sta spravljala v drvarnico očiščeno orodje. V štedilnikovem kctliču sta našla še vročo vodo in se umila.

»Si še lačen, Pepe?«

»Nekaj mi kruli po trebuhu,« se je v zadregi posmehljal in si z mokrimi prsti porival lase po glavi nazaj. Franc je pokukal v pečico, kjer jima je Anica navadno puščala ostanke večerje, a Pepe mu je brž osvežil spomin: »Saj sva vse pospravila.«

»Si pa slanine nareži!«

Potegnil je velik kos iz kredence, jo narezal na deski za polento in porinil pred svaka.

»Kruha si pa sam nalomi!«

Pepe si je odrezal dva zajetna kosa, natlačil mednjo rezine slanine in odšel na kaščo, kjer je spal, odkar sta mu odstopila staro posteljo.

»Jutri jo pa le potegni, je zaklical za njim Franc, »le cement povrhu večkrat namoči, da bo zadosti odporen.«

Sam je odšel v spalnico bos, da bi ne zbudil ženo in otroka, ali ob pogledu na mirni, speči obraz, ga je vrag premotil, da jo je hotel še malo dražiti zaradi Juvana. Kaj je zamrmrala, ni razložil in ga niti ni jezilo, ko je pa imel za sabo opravljeno najvažnejše delo: toplo gredo.

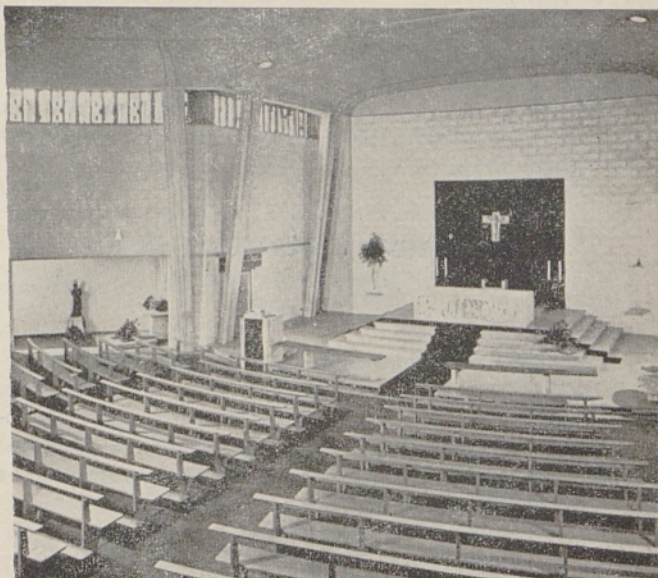
(Dalje)

kaj pravite vi?

ODGOVARJA LOJZE ŠKERL

ŠE O BOGOSLUŽNEM JEZIKU

Veliko ste duhovniki pisali, govorili, priporočali in se trudili, da bi se s 7. marcem v naših cerkvah in pri naši službi božji število vernikov povečalo in da bi ti z večim veseljem pri obredih sodelovali. Mnogi smo ta dan z veseljem pričakovali in se res z velikim veseljem udeležili službe božje. Kako so bili ljudje zadovoljni! A prvo navdušenje je že prešlo in ni več opaziti pri maši tiste prizadevnosti, ki bi jo morali pokazati Slovenci. Pričakoval sem, da bodo naši ljudje, ker so pač Slovenci in jim gre za slovensko stvar, kaj več naredi-

Notre»a slika moderne cerkve sv. Feliksa in Regula v Zürichu, ki odgovarja novi liturgiji. Spreddaj oltar (brez tabernaklja), ki kraljuje v vsem prostoru. Zadaaj Križani, pod njim mašnikov sedež. Na evangelijski strani stojalo za evangelijsko knjigo, na drugi strani krstilnik.

li, da bi liturgično gibanje zavzelo večji krog, prevzelo male in velike in jih vse združilo pred božjim oltarjem. Pa ni tako. Ali se res ne zavedamo, da če to prilično zamudimo in se ne oklenemo vedno bolj naše službe božje, nam bo izginila še zadnja možnost, da utrdimo svoj jezik in našo kulturo? Ali se res ne zavedamo, koliko možnosti nam daje sedaj cerkveno bogoslužje za razvoj jezika, širjenje petja in za iskanje novih poti, kako bi po molitvi in petju razodeli značaj, moč, vrednote slovenskega človeka? Mislim, da se naši ljudje vedno bolj oklepajo tega kar prazni te vrednote in poriva v pozabo lepoto in vrednost naše govorice.

Tržačan

Govorica vero razodeva, jo krepi, ji odpira pot. Govorica pa vere ne more nadomestiti. Res pa je, da je z materino govorico marsikje izginila tudi vera. Radi bi videli, da bi vrnitev k veri vrnila govorico in vrnitev k govorici vrnila vero. Kako?

KAKO JE DRUGOD?

Kaj pravi liturgija po svetu? Ali je drugod kaj boljše z obnovo?

Kavčič K. Trst

Po naših možnostih smo že precej naredili. Še veliko je treba narediti, da se bomo mogli pohvaliti. Prvi koraki so bili pogumni in smo tega veseli. Vsak zamujen korak bo treba morda že v bližnji prihodnosti drago plačati. Ne skozi okno, če so vrata na stežaj odprta!

Le truda je treba, vaje in potrpljenja. Literati in glasbeniki priskočite na pomoč, da bomo mogli naše bogoslužje obogateti. Ta pomoč je najtežje sodelovanje pri liturgiji.

Z našo molitvijo in našo pesmijo moremo povsod vzbuditi zanimanje in ponos. Zato ne zaostajamo za drugimi. Zaostajamo za drugimi narodi, če se trdo in bolestno držimo tega, kar ni naše in mislimo, da bomo prav s tem obdržali našega človeka v cerkvi ali ga celo v cerkev privabili.

KOCBEKOVO KRŠČANSTVO

Kaj sodite o debatah o Kocbeku, ki jih srečavamo po naših listih? Komu to koristi? Janez

Na podobno vprašanje sem že enkrat odgovoril. Debate so potrebne, a morajo ostati na realnih tleh naše sedanosti, če gre za iskanje poti, kako naj se naš človek v tem zgodovinskem trenutku zadrži do komunizma, socializma in podobnih nazorov. Najti ta realna tla ni lahko. Zato imam vtis, da je vsa dosedanja debata nekam nejasna, brez pravega cilja, o kateri ne veš, ali spada v preteklost (in bi bila zadeva zgodovinarja), ali v nerealnost (morda za pesnike?) ali v sednjost (čigava zadeva?). Take nejasne debate so v korist našim nasprotnikom, pred katerimi bi se prav s takim razčiščevanjem idej radi zavarovali. Letijo besede, ponavljajo se že obrabljene fraze, v fronto stopa sam Janez XXIII. itd. Na mesto jasnosti stopa nejasnost in bije se boj za staro pravdo. In komu to koristi? Našim nasprotnikom, ki se veselijo, da so med nami zanetili borbo za besede in fraze, medtem ko oni nemoteno gradijo svoj »socializem«.

Kocbeka jaz ne poznam. Niti ne vem, kakšno je bilo njegovo zadržanje pred dvajsetimi leti, kako je to svoje zadržanje utemeljil in zakaj ga je večina zavednih katoličanov odklonila. V dvajsetih letih je prehodil dolg križev pot. Kako gleda sedaj kot pesnik in človek na slovensko realnost, ne vem. Mislim pa, da je popolnoma zgrešeno, če ga hočemo vzeti za vzgled ali če hočemo njegov korak, ki ga je storil pred dvajsetimi leti, predstaviti v sedanost in tako opravičiti sodelovanje s komunizmom. On je v Sloveniji, kjer ni izbire; mi smo pa tu, kjer moremo še izbirati. In mislim, da lahko še izberemo pot, ki ne gre za tistimi, ki izkoriščajo Kocbeka in ljubitelje njegove besede, da bi s tragiko naše preteklosti zagnili pred našimi očmi tragičnost naše sedanosti.

NEKAJ DNI PO AFRIKI

(10. NADALJEVANJE)

Svojemu veselju so dali duška, ko se je škof vrnil. Prostor, kjer naj bi se bilo vršilo posvečenje, je bil nabito poln, ko se je novi nadpastir predstavil svojemu ljudstvu v škofovskih oblačilih in mu prinesel pozdrave in blagoslov dobrega papeža. Vsi so si potem lahko tudi ogledali škofovsko palico, ki jo je Janez XXIII. daroval novemu škofu.

Naslednjo nedeljo je potem nadpastir na tistem odru opravil svojo prvo slovesno pontifikalno sv. mašo, in vsa škofija, duhovniki in verniki, se je zbrala na misijonu Sv. Monike.

Praznik je bil Basutcem tako pomemben, da so po lepi cerkveni slovesnosti, ki je trajala vse do pozne dopoldanske ure, ostali še kar na misijonu in praznovali izredni dogodek.

Kakor je pri njih običaj, so kar na prostem spekli par volov, da je prav vsak lahko prišel na svoj račun, kar se le redkokdaj pripeti. Prebivavci so namreč zelo revni in njihova zemlja obrodi zelo skopo.

Na različno pečeno živinčje ni pri Basutcih samo izdatno kosilo, ampak pomeni istočasno tudi nekak verski obred. Basutci imajo do živine prav posebno spoštovanje, lahko bi rekli nekako ljubezen. Vse njihovo bogastvo je namreč le v živini. Zemlja, pa naj bodo njive ali pašniki, ostane vedno last poglavarja in ta potem razdeli rodno zemljo svojim podanikom, kolikor je pač ti potrebujejo po številu družinskih članov. Pašniki ostanejo vedno le skupna last, dočim travnikov v našem smislu tako ni, saj v deželi nikoli ne kosijo in ne pripravljajo sene; živina ostane leto in dan na prostem. Res pa je, da je v zimskem času, ko je več mesecev brez dežja, živina zelo suha in veliko je pogine od žeje in lakote.

Poleg revne koče in kupa otrok ima basutski kmet samo živino in drobnico. To dvoje je tudi ponos. Še danes, čeprav ima njihov denar močno veljavo, Basutci ne zaupajo bankam, ampak rajši kupijo, ako le preostane malo denarja, kako živinčje. Ob nedeljah se napotijo kmetje na včasih zelo oddaljene pašnike in si tam s prav posebnim užitek ogledujejo svoje štirinožno bogastvo.

Preveliko spoštovanje do krav in volov pa ima tudi svoje slabe strani: v deželi je vse pre-

več goveje živine in drobnice. Na ozemlju, ki meri malo nad trideset tisoč kvadratnih kilometrov (Slovenija jih ima nekaj nad dvajset tisoč), se pase vse leto nad milijon ovac, nad šesto tisoč koz, skoraj 95.000 konj, 50.000 oslov in nad 330.000 glav goveje živine. Večkrat se kmetom toži prodati kravo, čeprav je že stara in ni več za nobeno rabo; isto velja za vole. Nad polovico živine v deželi nima praktično skoraj nobene vrednosti. Res je, da sem sam bil doli v zimskem času ko je bilo pomanjkanje vode in paše, vendar si ne morem predstavljati, kako bi se moglo na tiste štirinožne okostnjake obesiti meso in napraviti iz njih v poletnih mesecih lepo govejo živino.

Angleške oblasti so pred leti nasilno odkupile več deset tisoč glav živine, katero so potem kar na pašnikih pobili in prepustili meso domačinom. Pašniki namreč niso bili več kos tolikemu številu prežvekovavcev.

Možje in fantje, ki delajo v rudnikih Južne Afrike, ves zaslužek, kolikor ga ostane, uporabijo za nakup živine. Škof mi je pravil, da celo učitelji prosijo očeta ali brata, da jim kupi živinče, kakor hitro si prihranijo nekaj denarja.

So pa nekatere prilike v življenju Basutcev, ko je treba pobiti živinče in povabiti sosede in sorodnike na veselico.

Tako mora ob rojstvu novega družinskega člana gospodar povabiti znance in prijatelje; in če je premožnejši, mora vol na mizo, dočim siromašnejši postreže z ovco ali kozo. Prav ista navada je ob smrti družinskega člana. Le da so tokrat povabljeni na gostijo vsi siromaki iz vasi in okolice. Duša se namreč mora preseliti na drugi svet polna dobrih del. Ako rajni ni skrbel za dobra dela v svojem življenju, morajo njegovi potomci ali domači pogostiti reveže z živinčetom, ki je bilo last rajnega, in sicer že na dan smrti. Tako rajni ne pride praznih rok v družbo svojih prednikov.

Neki misijonar mi je pripovedoval, da je ta navada tako globoko ukoreninjena med basutskim ljudstvom, med katoličani in med pogani, da je ni mogoče odpraviti.

Tudi ob poroki pečejo živinče na ražnju; reveži se morajo seveda zadovoljiti le s staro kozo ali ovco.

Kakor bom še pozneje navedel, je živina med vsemi prebivavci Afrike v veliki časti zaradi «lobole», ali nekake dote, katero mora ženin dati staršem svoje izvoljenke, preden jo sme odpeljati na svoj dom.

Razen omenjenih primerov si Basutci le redkokdaj privoščijo meso. Skoraj edina njihova hrana so polenta, zelenjava, fižol in grah. Sadja poznajo le malo.

Katoličani pa proslavijo najslovesnejše prilike z volom na ražnju. Prihod novega škofa iz Rima, je bil prav gotovo ena takih. Ob novih mašah posedejo okrog pečenega vola; enako praznujejo tudi posvetitev nove cerkve. Voli so morali na raženj, ko je oče Gérard slovesno

S tem pa ni rešeno važno vprašanje, po kateri poti naj gredo tisti, ki bi bili radi katoličani in bi se radi naslonili na socializem in v socializmu našli odgovor in rešitev številnih življenjskih zadev. Ali je ta pot pravilna? Iščite in boste našli! Našli boste, da pravo krščanstvo ne potrebuje marksističnega socializma. Potrebuje samo dobrih kristjanov, ki ne poznajo samo Janeza XXIII., ampak tudi Cerkev, kateri je služil. In ker je njej služil v pravem pomenu besede, je mogel zelo na široko odpreti vrata božje ljubezni. Tako iskanje je težko; včasih pravi križev pot. Pripravljeni smo vam pomagati pri iskanju. Pomagajte tudi nam duhovnikom, da ne bomo pri posredovanju božjega nauka in božje pomoči preveč ozkosrčni in morda celo skopi.

LITURGIČNE ZADEVE

Prosim za pojasnilo:

1. Ali smemo pri službi božji peti v slovenščini *Tantum ergo, Libera?*

2. Ali se sme pri delitvi zakramentov rabiti slovenščina?

3. Ali bo z odpravo latinščine v bogoslužju odpravljena tudi enotnost ali edinost, ki je značilna posebnost katoliške Cerkve? Enoten in nespremenljiv latinski jezik more povezovati, ne pa razni moderni jeziki, ki so tako različni in pomešani.

4. V zadnji številki ste zapisali, naj se zbori pripravljajo za slovesno mašo v slovenščini. Ali ne bi že lahko začeli, ko so slovenski prevodi že odobreni in v Ljubljani že tako delajo.

5. Zakaj se sedaj pri maši tako malo zvoni?

Jože Km.

Odgovarjam kratko:

1. Za *Tantum ergo* ni nobene težave, ker imamo škofijske molitvenike, ki so jih škofje za tržaško in goriško škofijo odobrili že leta 1932. Za *Libero* tudi ne bi smelo biti težav, ker je v Obredniku, ki je bil že dvakrat odobren: leta 1935 in 1964.

2. Tudi za zakramente je slovenski tekst že odobren. Zato ne bi smelo biti težav. Tu pri nas bi se morda italij. verniki spogledovali, ker sami tega še nimajo. G. škof pravi, da ga bomo lahko rabili, ko bodo tudi italijanski obredniki na razpolago.

3. Mrtev jezik ne more živih ljudi povezovati. Več more ustvarjati le nekaj živega. In to je ljubezen, ki je povsod enotna, a je tako neizčrpna, da se lahko razodeva v nešteti jezikih, predvsem v materinem. (Kako si je mogoče sploh postavljati tako vprašanje, ko so naši ljudje za svoj jezik toliko žrtvovali?)

4. Najprej se je treba naučiti! Žal imamo še malo primernih skladb. Res ne vidim nobene težave, da ne bi mogli pevci (in drugi verniki) Slave, Vere itd. peti, namesto da bi jo z mašnikom molili. Mašnik lahko posluša. Niti ni treba da intonira, saj lahko zbor kar sam začne. Še lepše bo, če mašnik ne zna peti.

5. Če ljudje pri maši sodelujejo, ni treba, da bi jih kdo z zvonjenjem opozarjal, naj pri glavnih mašnih delih pazijo.

krstil v Romi prve katehumene in isto se je pozneje ponovilo na misijonu Sv. Monike. Zato ni čudno, da se domačini s takim veseljem pripravljajo na velike cerkvene slovesnosti. Prav zbrano najprej slede cerkvenim obredom, narkar se z nepopisnim zadovoljstvom lotijo vola. Evangeljska prilika o veliki gostiji jim seže prav do srca.

Misijonarji, ki dobro poznajo svoje vernike, radi priskočijo na pomoč, ako sami nimajo sredstev za vola. Bravec pa mora vedeti, da je v Afriki živina veliko bolj poceni, kot pri nas v Evropi. V Basutolandu cena odraslega in še nekako z mesom obloženega vola ne stane veliko čez trideset tisoč lir. Tako mi je pripovedoval škof iz Port Elizabetha, da je ob posvečenju revnega domačega duhovnika dal kupiti dva vola za gostijo. »Ne morete si niti predstavljati kakšno presenečenje in veselje je to prineslo domačinom. Katoliški duhovnik si je pridobil srca vseh«.

Pa se zopet povrnimo na misijonsko postajo Sv. Monika.

Poleg osnovnih šol, kjer poučujejo največ domače sestre, vodijo na lepi misijonski postaji sestre Svete Družine veliko srednjo trgovsko šolo, dočim imajo bratje Presv. Srca Jezusovega enako šolo za fante.

Ker velika večina dijakov obeh trgovskih šol ostane med šolskim letom na misijonu, so namreč skoraj iz vseh krajev Basutolanda, so zgradili dva velika dijaška domova, ki ju nadzorujejo sestre, oziroma šolski bratje. Hrana dijakov je prav preprosta, mogoče malo izdatnejša kot na njih domovih, vendar sem videl, da je polenta z zelenjavo gotovo dvakrat na dan prišla na mizo. Da je mesečnina v študentovskih domovih čim zmernejša, opravijo vsa domača dela dijaki sami. Spalnice deklet so bile snažne in v najlepšem redu, pri fantih sem pa ugotovil, da jim postiljanje in pranje ne gre preveč od rok. Šolski bratje in sestre zelo skrbijo, da se mladina poleg umske izobrazbe navadi tudi na red, snago in splošno omiko. Ni mi treba omenjati, da tudi posodo, jedilni pri-

bor in tudi kuhinjske lonce mladina sama pomiva. Domače sestre samo kuhajo in pripravijo skromna jedila, ki jih potem mladež znosi na mize.

Vzdrževanje omenjenih domov pa ni tako lahka zadeva. Res je, da je za naše pojme mesečnina naravnost smešna, vendar se pripeti, da revni starši ne morejo spraviti skupaj tistih nekaj krajcarjev na mesec. Dostikrat mora priskočiti na pomoč nadpastir. Če je pa tudi on na suhem, kar se le prepogosto pripeti, se je pa treba obrniti na dobrotnike po svetu. V skrajnem primeru se škof sam, ali pa kak misijonar, odpravi na beračenje, kakor tam pravijo, predvsem v države z močno denarno valuto.

Misijonske škofije, kakor na splošno misijonske ustanove, zavise v veliki večini od pomoči iz inozemstva. Skoraj vse misijonske dežele so namreč zelo revne. Drugod pa, kakor v Južni Afriki in v Avstraliji, kjer bogastva ne manjka, so pa katoličani v manjšini, da sami nikakor ne morejo prispevati dovolj sredstev za misijonsko delo. Tako tudi misijonarji v Basutolandu ne bi mogli delati brez pomoči iz tujine. Šele na mestu se človek prepriča, kako nujno potrebujejo misijonarji pomoči. Istočasno pa si mora človek po ogledu njihovega težkega dela položiti roko na srce in priznati: mi katoličani vse premalo podpiramo misijone! Mislim, da sva si z bravcem o tem edina. Ako bi pa le še ostal kakšen pomislek, dajmo besedo statistikam.

Ako primerjamo število katoličanov posameznih držav z vsotami, ki so jih te poslale zadnje leto v Rim kot misijonsko zbirko, pride na katoličana združenih držav 186 lir, na nemškega katoličana 105 lir, na Francoza 17 lir in na Italijana 18 lir. Res je, da tu niso vključene vsote, ki jih nekateri misijonski škofje in misijonske družbe naberejo v posameznih državah, kakor tudi ne zbirka nemške organizacije »Misereor«, ki skoraj presega zbirko misijonske nedelje v isti državi. Vendar se nikakor ne da zanikati, da so prispevki katoličanov za misijone zelo skromni.

(Dalje)

Otroci iz Skednja
so zaplesali
folklorni ples
(F.to M. Magajna)

KONCERT ZBORA »LOJZE BRATUŽ«

V nedeljo, 16. maja je Slovensko katoliško prosvetno društvo »M. Filej« priredilo v Katoliškem domu v Gorici koncert pevskega zbora »Lojze Bratuž«. Po dolgem premoru smo lahko spet slišali samostojen nastop te pevske skupine, ki je v zadnjih letih vsled raznih ovir, kot je v uvodu pravilno poudaril g. M. Komac, nekoliko pojenjal v svoji dejavnosti vsaj pred slovenskim občinstvom. Veseli smo, da je s tem nastopom pokazal žilavost in voljo do življenja in napredovanja, kljub raznim pretresom. To dejstvo moramo vsekakor označiti kot najbolj pozitivno točko te prireditve.

Nekoliko nas je presenetilo, da je zbor nastopil pod vodstvom dveh dirigentov. Mešanega je vodil prof. Ivo Bolčina, moškega pa g. Zdravko Klanjšček. To je bil svojevrsten pojav, ki zahteva od pevcev precejšnje prožnosti, da se podvržejo različni tehniki dveh pevovodij. Ne moremo trditi, da je zbor to vrlino v veliki meri pokazal, ker pesmi mešanega zbora, kljub nekaterim odličnim močem, ki ga sestavljajo, niso bile podane v taki barvitosti in polnosti kot smo jih bili do sedaj vajeni poslušati. Čutila se je neka nesigurnost, posebno pri bolj zahtevnih skladbah (Tri curice, Potrkan ples, Polževa snubitev). Tudi pri izvajanju polifonskega dela pevci niso bili na višku, čeprav so te pesmi izvajali že na raznih drugih pevskih prireditvah. Bolj je zadovoljil moški zbor.

Nedeljskega koncerta ne moremo oceniti kot odličnega. Vendar naj bo ta nastop zboru v spodbudo, ker ga zares želimo še slišati in poslušati na naših odrih.

M. Š.

PRVI MAJ V ŠTEVERJANU

Slovensko katoliško prosvetno društvo iz Števerjana je eno izmed najbolj delavnih društev na Goriškem. Sedaj pripravi kulturni večer, drugič prireditev, tako da so njegovi člani in članice vedno zaposleni. Da je njihovo delovanje res plodno nam priča gradnja novega

prosvetnega doma, katerega pročelje smo že lahko videli, ko so nas povabili medse ob priliki proslave I. maja.

Kako je postala ta proslava prava tradicija so nam pokazali ljudje sami, ki so se je udeležili v res velikem številu. Posebno nas veseli, da je prišlo toliko mladine ne samo z Goriškega ampak tudi iz Trsta, odkoder sta dospelata kar dva avtobusa.

Program je bil letos še posebno posrečen. Namesto igranih prizorov, ki se na odprtem navadno manj posrečijo, so letos prevladovali glasba, petje in ples. Nastopali so poleg domačega pevskega zbora, še Folklorna skupina Slovenskega kulturnega kluba iz Trsta, ansambel Diamanti iz Gorice in tudi letos niso manjkali Veseli študentje iz Koroške. Med eno točko n drugo so občinstvu spregovorili dr. A. Sfiligoj, dr. Škrk in Erik Prunč. Vsa predstava je potekla v najlepšem vzdušju. Ko je bilo programa konec, je mladina še dolgo ostala v prijetni družbi in se zabavala.

Delavnim števerjancem moramo od srca čestitati k prireditvi.

Silvan Kerševan

PRAZNIK ČEŠENJ V MAČKOV LJAH

Na Tržaškem se Prosveta v Mačkovljah že nekaj časa pripravlja na praznik češenj, ki ga namerava proslaviti s kulturnim programom. Zaradi slabega vremena ga odpoveduje in spet napoveduje. Upamo, da bo posijalo sonce enkrat vso nedeljo tudi na Mačkovlje.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB je odšel 1. maja na izlet v Beneško Slovenijo tja do Sv. Volbenka. Skupno z Bazovci, Rojančani, Openci, Mačkovljani, smo se imeli nad vse lepo. V cerkvi na griču je bila maša, v Čedadu kosilo, zaključili pa smo svoj izlet v Števerjanu. A v obeh avtobusih je bilo ves čas toliko pesmi in smeha in dobre volje in prelepe mladosti, da smo sklenili, da gremo spet kmalu na podoben izlet.

RAZVOJ SLOVENSKEGA ŠOLSTVA

Letos poteka dvajseto leto obnovitve in razvoja slovenskih šol na Tržaškem. Ker je šola ena izmed utripajočih sil narodovega življenja, je prav, da od časa do časa pogledamo v preteklost in se učimo za bodočnost. V prispevkih, ki si bodo sledili v več zaporednih številkah, se bom skušal približati šolski problematiki in jo podati čimbolj objektivno.

V življenju slovenskega šolstva na Tržaškem je od srednjega veka pa do danes nastopilo več sprememb in novih momentov. Zato bom razdelil razvoj šolstva v štiri obdobja.

Prva doba obsega čas od prvih zanesljivih poročil o šoli pa do cesarice Marije Terezije, ki je s svojimi reformami postavila temelje avstrijskemu šolstvu. Druga doba sega od Marije Terezije pa do izdaje prvih šolskih zakonov leta 1868. Tretja doba pa zajema čas med letom 1868 in 1923, ko je bila slovenskemu šolstvu spodrežana korenika življenja. Zadnje, četrto obdobje zajema čas zopetne obnovitve in razmaha slovenskega šolstva od leta 1945 pa do danes, to je dvajset let življenja po drugi svetovni vojni.

I. DOBA

V prvi dobi so bile šole silno redke. Bile so po samostanih in pri pomembnejših stolnih cerkvah. Prepuščene torej le pobudi Cerkve, ki je v teh šolah vzgajala in šolala predvsem svoj duhovniški naraščaj. Pozneje se je začelo za šolo zanimati tudi plemstvo in bogati meščani, ki so si ustanavljali svoje stanovske šole. Razvoj mest pa je nalagal mestnim občinam, da so tudi one začele čisto iz praktične potrebe odpirati šole, kjer so se šolali poznejši mestni uradniki. Podobno so se za šole začeli zanimati tudi mestni cehi ali obrtne zadruge, ki so šolale svoj naraščaj.

Tržaška mestna kronika nam daje zanesljivo poročilo o prvem učitelju, ki je poučeval mladino v latinščini leta 1328, plačevala ga je občina. Nato se v letih 1342 do 1365 omenja »rector scholarum«, in ti rektorji skrb za šolo vse do leta 1500, ko je občina odprla splošno šolo, namenjeno nižjim slojem.

Šole so bile takrat latinske, a Cerkev je že začela upoštevati tudi ljudski jezik, ki so ga rabili duhovniki v dušnem pastirstvu. Zanesljivo poročilo o tem imamo v življenju Primoža Trubarja, ki se je nekaj let šolal v Trstu ter je njemu in njegovim součencem tedanji tržaški škof Peter Bonomo razlagal potrebne nauke tudi v slovenskem jeziku, in sicer v letih od 1520 do 1527. Sto let kasneje, leta 1617 so skrb za tržaške šole prevzeli jezuiti. To je novoustanovljeni cerkveni red, ki je prevzel boj proti protestantizmu in skrbel za versko obnovo v duhu tridentinskega cerkvenega zbora.

Ta red si je prav na šolskem področju pridobil veliko zaslug ne le po Evropi, ampak po vseh celinah sveta. Ko so leta 1617 jezuiti prevzeli tržaško šolstvo, so

ustanovili v Trstu gimnazijo in osnovno šolo, tržaške okoličane pa učili tudi v kmetijstvu. Tudi v jezuitskih šolah je bil pouk latinski in je tako ostal vse do druge polovice 18. stoletja, ko je duh razsvetljenstva narekoval vladarjem, da je treba izvesti v državi praktične in koristne reforme tudi v pogledu ljudske izobrazbe. V duhu tega časa nastopijo tudi za tržaško šolstvo bistvene spremembe, ki nas privedejo v novo dobo.

II. DOBA

Prva in odločilna sprememba je bila razpust jezuitov leta 1773. Ker so bile šole tedaj v rokah tega reda, je bilo potrebno najti novo rešitev. Druga posebnost, ki je bila nujna posledica prve, je bil sklep avstrijske državne oblasti, da vzame šole v državno upravo. Na eni strani torej razpust jezuitov, ki je odločilno posegal v življenje šole, na drugi strani pa nov šolski skrbnik — država, prineseta v šolsko življenje nove spremembe. Na ukaz cesarice Marije Terezije je bil leta 1774. izdan nov šolski red. S tem ukrepom je prevzela država šolstvo v svoje roke in ga delila v tri stopnje: trivialke, glavne šole in normalke.

Trivialke so bile najnižji tip šole na deželi, glavne šole so bile po večjih trgih in normalke, popolne ljudske šole v mestih. Poleg te delitve osnovne šole je novi zakon prinesel še drugo pomembno novost: namesto latinščine je dobila prvo mesto nemščina. Za Nemce je bila to gotovo velika pridobitev, za nenemške narode pa se je prav preko teh šol utrjevala in širila germanizacija nenemških narodov, saj je znano, da si je država prav s temi šolami hotela vzgojiti trden uradniški kader. Na eni strani torej želja uvesti enotni in splošni državni jezik v narodnostno mešani državi, na drugi strani pa se je pojavila želja po nemški hegemoniji, narodnostna mržnja in sovraštvo, kar je državi že čez 150 let tako škodilo, da jo je prav to razbilo.

Tudi novi šolski zakon Marije Terezije je bil še nadalje navezan na cerkveno organizacijo. Župniki in dekani so bili že kar po svoji službi obenem tudi šolski nadzorniki in pri vsakem škofijskem sedežu je bil tudi višji šolski nadzornik.

Prva trivialka, to je najnižji tip osnovne šole, v tržaški občini je bila odprta leta 1798 na Opčinah. Tej pa so kmalu sledile še druge: na Katinari leta 1804, v Barokovljah in v Bazovici 1805, v Škednju 1827, na Kontovelu 1828, pri Sv. Križu 1845, delno pa se v Križu omenja šola že izza 1828. leta. Na Proseku še ni bilo šole, a v sosednjem Kontovelu je bila šola že 1828. leta, na Proseku dobe šolo leta 1831, obe ti šoli pa so leta 1854 združili v eno, kot je to še danes. V Rojanu dobe šolo 1862. in v Trebčah 1868. leta.

Vse te šole so bile le enorazrednice. Prvi dvorazrednici sta postali šoli na Proseku in v Škednju leta 1852. To so bile prve osnovne šole na slovenskem ozemlju

tržaške občine. Tudi pouk je bil deloma slovenski. Poučevali so duhovniki in že tudi posvetni učitelji. Leta 1828 so poučevali duhovniki na šolah v Barkovljah, Sv. Križu, Opčinah, Katinari, Bazovici in Kontovelu; le v Škednju je bil učitelj laik. Obiskovanje šole je bilo obvezno, a sankcij za to ni bilo nobenih. Spočetka je bil pouk v župniščih, kaplanijah ali po zasebnih hišah. Vsa današnja šolska poslopja so iz poznejše dobe. Prvo šolsko poslopje so pozidali v tržaški okolici na Proseku okoli leta 1861. V materialnem pogledu je prevzel v tej dobi skrb za šole tržaški mestni magistrat, ki pa je zelo mačehovsko skrbel za šole in jih ni opremil s potrebnim inventarjem. Do leta 1848 so bile šole pod vplivom in nadzorstvom duhovščine. Pri tržaškem škofijskem kapitelju je bilo posebno mesto kanonika »sholasterja«, ki je bil obenem višji šolski ogleda — nadzornik. Med temi kanoniki »sholasterji« najdemo od leta 1789 do 1848 tudi nekaj slovenskih imen, tako Jurija Novaka, Andreja Mešutarja in dekana Kavčiča iz Doline. Šole v tržaški okolici pa nadzoruje v letih 1827 do 1837 openski župnik Jakob Černe, nato dve leti njegov naslednik Martin Pašič. Od leta 1839 do 1858 je bil šolski ogleda tržaški kanonik Peter Aleš, a v desetletju od 1858 do 1868 pa škedenjski župnik Jakob Koman.

Kakšen je bil jezik v šolah v tej dobi? Dokler je za šolo skrbela Cerkev, je bil uradni jezik nemški. Vse dopisovanje je bilo v nemščini, le dopisi na tržaški magistrat so bili v italijanščini. Pred vihnim letom 1848 so tudi šole doživele spremembo. V mestu so šole že leta 1842 postale italijanske, v okolici pa leta 1846 slovenske. Tako v mestu kot na deželi pa so še vedno pripisovali veliko važnost nemščini.

Odlok Gubernija z dne 18. junija 1846 je ukazal, naj bo pouk v materinem jeziku v elementarnih šolah, nemščina pa naj se uči kot predmet za tiste učence, ki to žele. Veronauk naj bo v materinem jeziku in ne sredstvo za učenje kakega jezika.

28. avgusta 1848 je naročil okrožni šolski nadzornik okoliškim učiteljem, naj predlože poročila o šoli v slovenskem jeziku, češ da je to »samo po sebi umevno, ko so pač šole tega okrožja slovenske in je tudi njihov učni jezik slovenski«. Tej okrožnici je bil dodan tudi slovenski prevod »izvlečkov« za javne šolske skušnje z namenom, da bi bil povsod enoten.

24. oktobra 1850 je okrožno šolsko nadzorništvo naročilo, naj se sestavljajo šolski urniki samo v slovenskem jeziku, dočim so okrožnice šolskih oblasti še dosledno pisane v nemščini.

29. aprila 1851 dobè slovenske šole celo slovenske obrazce uradnih spisov o šolskih skušnjah. Leta 1853 je zahtevala mestna občina poročilo o uspehih v nemškem jeziku, prepis na škofijo in za arhiv pa naj bo v slovenščini. Obvestila magistrata so bila le italijanska.

Dne 31. junija 1862 pa je namestništvo z okrožnico določilo, katere listine smejo biti v slovenskem jeziku in sicer: katalogi, ocene in spričevala.

Rabo slovenščine nam potrjujejo tudi Črna in Zlata knjiga škedenjske šole, kamor so vpisovali imena dobrih in slabih učencev. Zlata knjiga škedenjske šole je od leta 1828 do leta 1848-49 pisana v nemščini, a priimki učencev večinoma v bohoričici. Leta 1847 se že kažejo v tej knjigi vplivi gajice. Od leta 1849 do leta 1872 je knjiga urejena v slovenščini. Podobno je s Črno knjigo, ki je v letih 1830 do 1849 nemška, nato pa slovenska.

Učni jezik je torej bil po naravi učiteljev in učencev slovenski, poudarjali pa so seveda tudi nemščino.

Okrožnica z dne 5. januarja 1838 celo graja učitelje, da zanemarjajo nemščino na račun slovenščine.

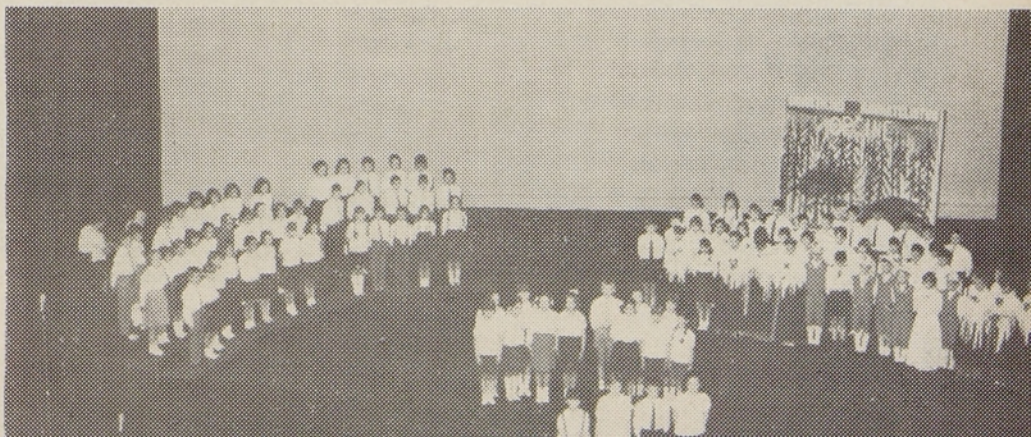
Dne 2. septembra 1848 je izšel ministrski odlok, ki je določil materinski jezik kot učni jezik. V tržaški okolici je na slovenskih šolah ta odlok našel tla že pripravljena. Celotni razpis službe učitelja v starem mestu, torej v popolnoma italijanskem kvartu, od 14. septembra 1848. leta šteje 7445 zahteva od učitelja znanje italijanščine, nemščine in slovenščine.

Razpis službe učitelja na Acquedottu, v današnjem Drevoredu XX. septembra, od 4. marca 1850, šteje 627 zahteva poleg italijanščine in nemščine »osobito« znanje slovenščine. Treba pa je upoštevati, da je bil tedaj ta okoliš še zunaj mesta. Od leta 1848 pa do novega razdobja, ki je nastalo dvajset let kasneje, je v jezikovnem pogledu vladalo pravo aprilsko vreme. Hrepenenje po jezikovni svobodi in nje uresničitev leta 1848, je bilo kmalu okrnjeno. Bachova doba ni bila naklonjena slovenski šoli, saj je bilo to desetletje hude germanizacije. Šele nova ustava iz leta 1859 je bila milejša.

Tržaško namestništvo je 25. marca 1862 izdalo ukaz, naj se na okoliških šolah takoj preneha pouk v nemščini. Nemščino sme učitelj poučevati le na željo staršev. V tržaškem deželnem zboru so poslanci 22. aprila 1861 izglasovali predlog, da bodo učni jeziki v vseh javnih tržaških šolah italijanski, toda avstrijska vlada tega sklepa ni potrdila. Leta 1867 poročajo šolski nadzorniki, da se po okoliških občinah poučuje splošno v slovenskem jeziku, a po želji magistrata se naj uvede naslednje leto tudi praktičen pouk v italijanščini. Mestni magistrat tržaški je z okrožnico šteje 17181 z dne 2. novembra 1868 priznal, da je za okoliške ljudske šole slovenski jezik edini učni jezik; uvede pa naj se italijanščino po 2 uri tedensko.

Iz tega kratkega pregleda prvih dveh razdobjajev razvidno, da segajo korenine slovenskega šolstva na Tržaškem daleč v preteklost. Želja po izobrazbi mladine v materinem jeziku pa je bila tako močna, da so Slovenci stoletja kljubovali vsem oviram in tako ohranili svojo narodno samobitnost. (Sledi dalje)

Otroci iz openskega
šolskega okoliša
(F.to M. Magajna)

RADIO ZA ŠOLE

Zaključuje se šolsko leto in tudi radio za šole je izčrpal svoj program. Kolikor smo mogli slišati, so oddaje vzbudile veliko zanimanja in pozornosti. Kakor smo tedaj, ko so oddaje pričele, naprosili g. ravnatelja FERLUGO, ki je imel levji delež pri teh oddajah, za razgovor, tako smo želeli vedeti, kako se je oddaja posrečila in smo ga zaprosili za razgovor. Prav tako pa nas je zanimalo tudi, kako so sprejeli radio za šole na Goriškem. Za pojasnilo o tem pa smo se obrnili na g. učitelja LOJKA iz Gorice. Razgovor je vodil radijski reporter g. Saša Martelanc.

Zdaj pa prosimo gospoda Ferlugo, da bi navedel nekaj števil in drobnih podatkov ob zaključku oddaj.

V tekočem šolskem letu je bilo na programu »Radio za šole« 32 oddaj: od teh 17 za učence prvih in drugih razredov in 15 oddaj za učence tretjih, četrtih in petih razredov. Tržaško učiteljstvo je pripravilo 17, ostalih 15 oddaj pa goriško učiteljstvo.

Na trak je bilo med letom posnetih 16 otroških zborov s preko 70 pesmicami, ki so po potrebi dopolnjevale oddaje prve stopnje.

Reči moram, da so imeli nekateri zbori, skrbno pripravljeno dvoglasno in troglasno petje. Izbira je bila prav razveseljiva in snov, ki je ostala v zalogi bo prišla na vrsto v oddajah prihodnje leto.

Kako pa se vam zdi, da je uspela rubrika »Šolska pošta«.

V dopolnilni rubriki oddaje za drugo stopnjo »Šolska pošta« so otroci prav pridno sodelovali, posebno Goričani. Njihova pisma so bila po vsebini zelo različna. V njih so bili zgodovinski podatki, razne podrobnosti, veliko ljubezni do domačega kraja, običaji, nezgode, in tudi žalostni dogodki. Pa tudi vabila tržaškim šolarjem so bila lepo napisana. Sledili so jim tržaški učenci. Iz prejetih pisem in risb je razvidno, da so tudi nekatere šole z onstran meje pazljivo sledile našim radijskim oddajam.

In kakšen je bil glavni namen te rubrike?

Namen dopisovanja »Šolske pošte« je bil spodbuda otrokom k dopisovanju, to je vaje k spisju. Vsebinska pa je nudila uredništvu pošte snov za odgovore, ki so sloneli na vzgojnih momentih k oblikovanju otroka do dolžnosti, do sočutja, do medsebojnega spoštovanja, do medsebojne pomoči, do opazovanja, do marljivosti. Včasih so bila vprašanja prav zanimiva.

Kako bi ocenili šolsko oddajo s strokovnega, to je vzgojnega, pedagoškega vidika?

Oddaje v tekočem šolskem letu so bile rajši poskusnega značaja. Po odobrenem predlogu bi morala snov posameznih oddaj za vsak cikel, pojasnjevati snov učnega načrta. Potopisi, folklor, veliki možje, zgodovinske črtice, posebnosti raznih živali, novice, iznajdbe so-

dobnega razvoja; v dodatek ali v pojasnilo šolski snovi, naj bi širile obzorje otroka ter tako po asociaciji dopolnjevale in istočasno utrjevale dojeto šolsko snov.

Avtorji domaćanjih oddaj so skušali snov čimbolj prilagoditi stopnji. V marsikateri oddaji je bil cilj tudi dosežen. Snov, zajeta iz življenja, ki je zaključevala nekatere oddaje, je v otroku zbudila zanimanje.

Za dojemanje vsake snovi je potrebno, da se v otroku zbudi duševno razpoloženje, to je da se otroka pritegne k pozornosti in k zanimanju. Pri tem, po mojem mnenju, ni potrebna skupina poklicnih gledaliških igrancev. Nekateri menijo, naj bi oddaje za šolo izvajali poklicni igranci. Mislim, da je najprimernejši za to učitelj, ki ima seveda primerno strokovno izobrazbo.

Dosedanje oddaje, ki so bile skrbno pripravljene, so bile učencem všeč. Sledili so jim z največjo pozornostjo in tudi odrasle so pritegnile k zanimanju. Zateglih ali razvlečenih odstavkov abstraktnih pojmov v globokih izrazih, se otrok kmalu naveliča. V splošnem je današnji otrok skromen v izražanju. Doba je pač taka. Otroku ni priložnosti, da bi si pridobil spretnosti v izražanju. Naj spomnim na neslanost slikanic, revnih po duhu, o besedi ni govora, povsod le zlogi, plavajoči v oblakih in skopuštvu lepih izrazov. Ali naj si otroci ob takem čitvu, ki se mu nudi izza vsakega vogala bogatijo besedni zaklad in logično razporeditev misli?

Upam, da bi prav »Radio za šole« v skrbno pripravljenih tekstih pomagal otrokom vsake stopnje do bogastva in do sposobnosti rabe jezika.

Gospod ravnatelj, kakšni so z ozirom na letošnja izkustva, načrti za prihodnje šolsko leto?

Cilj in smoter ostaneta neizpremenjena. Vsaka oddaja ne glede na snov, naj stremi k vzgoji, oblikovanju otroške duše ter razgibanosti in samostojnosti dojetega šolskega znanja. Dosedanji program naj bi bil kačipot za bodočo pripravo tekstov. Dopolnimo kar je bilo pomanjkljivega, opustimo kar je bilo za otroke neprikladnega. Najuspešnejša kritika je v dobrih nasvetih. Objektivi kritiki so tudi otroci.

Nedvomno so bile oddaje za šolarje nekaj novega. Iz risb in pisem, ki so dospele v uredništvo sklepam, da so otroci oddajam resno sledili.

Dodajmo še sledeče vprašanje: kako je učitelj v razredu pripravljajl otroke na oddajo in kako jih je pripravljajl na razgovor po oddaji. Kjer je učiteljstvo spretno vzbudilo v otroku pozornost, je bila gotovo oddaja otroku, tudi ob pomanjkljivi izvedbi všeč. In komaj je čakal, da ga »Mladi šolarček« spet pokliče k sprejemniku.

Kot pobudniku oddaje za šolo so mi dodelili mesto koordinatorja. Mislil sem si, naj bo, saj je tudi ta kotiček namenjen vzgoji našega otroka. Reči moram, da mi ni bilo to delo ob razumevanju požrtvovalnih sodelavcev neizvedljivo. Imel sem v njem mnogo zadovoljstva, posebno ob dobrih uspehih. Bilo pa je seveda tudi neprijetnosti, ki so se pojavile, četudi v manjši meri.

K zaključku se prav pristrčno zahvaljujem učiteljstvu, ki je pripomoglo do zadovoljivega uspeha in ki je pri tem upoštevalo vzgojna načela, malim izvajavcem, kakor tudi sodelavcem radia. Zahvala tudi tehnikom, za nepristransko potrpežljivost in razumevanje do malih nevesčih izvajavcev ob snemanju, naj si bo v radijskih avditorijah, kakor tudi po šolah, ki so skrbeli, da so bile oddaje tehnično skrbno pripravljene.

GORICA

Gospod Miro Lojk je imel na skrbi koordinacijo oddaj za Goriško. Kako sodite o »Radiu za šole« ob zaključku prvega leta, gospod učitelj?

Uvedba oddaje »Radio za šole« v slovenskem jeziku je bila so naših šolah in domovih na Goriškem sprejeta z navdušenjem. Otroci v šoli so ob sredah in petkih dobesedno »obkolili« sprejemnik in v pravem prazničnem razpoloženju nestrpnost čakali začetek oddaje. Pa tudi doma je marsikatera mamica pozabila na kuho in prisluhnila šolski oddaji.

Ker nima vsak razred svojega sprejemnika in je na marsikateri šoli en sam radijski aparat, so se učenci vseh razredov zbrali v večji učilnici in tako ni bil nihče prikrajšan za to tako priljubljeno oddajo.

Priznati moramo, da so oddaje »Radio za šole« precej pripomogle k spopolnitvi šolskega dela: vzbudile so

predvsem zanimanje za snov, ki bi ne bila tako zanimiva, če bi jo obravnavali v razredu in marsikateri pojem se je tako trdneje zasidral v učenčevi glavi prav zaradi »radijskega« načina podajanja; glasbeni vložki in pesmice so bili v razvedrilo in za oddih!

V nekaterih šolah je po vsaki šolski oddaji sledil razgovor, ki ga je učitelj spretno vodil in tako speljeval »vodo na svoj mlin« kot se pravi, ali lepo povedano prilagodil je snov, ki so jo poslušali, potrebam svojega razreda. Razume se, da je na ta način z lahkoto utrjeval snov, ki jo je kdaj že obravnaval.

Jasno je, da »Radio za šole« ne more in ne sme nadomestiti učitelja, v veliko pomoč pa mu je, sodeluje lahko z njim in mu nesebično pomaga.

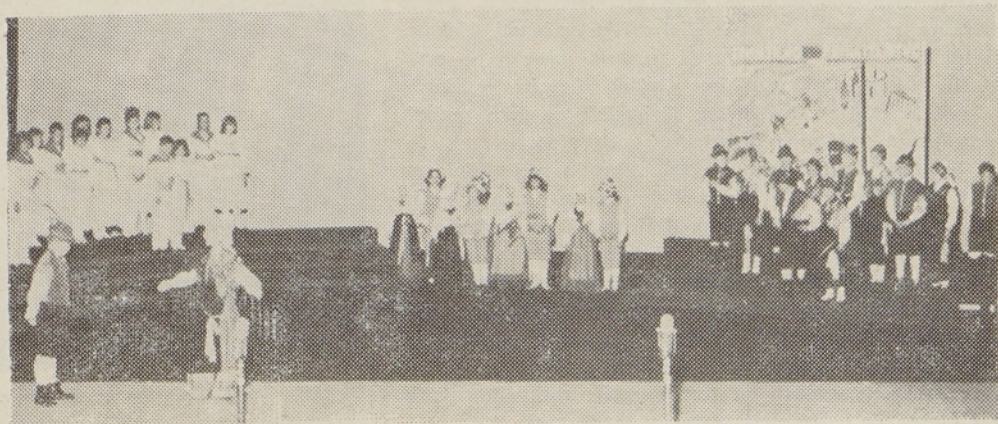
Ob tej priliki naj še pripomnim, da bi bilo zelo umestno in koristno, če bi učitelj snov, ki jo bodo učenci poslušali, že prej, vsaj v glavnih potezih, razložil, in drugič, da bi snov naslednji dan še enkrat skupno z učenci ponovil.

Ob koncu naj izrazim še želje nekaterih učiteljev. Ti želijo, naj bi bile oddaje v dramatizirani oziroma bolj scenzirani obliki, z večjimi tehničnimi pripomočki in nastopalo naj bi več učencev. Tako bi oddaja postala še bolj živahna, bolj zanimiva in bolj privlačna.

Gospod Lojk, na kakšen odziv je naletela oddaja v izvenšolskih krogih, to je med goriškimi radijskimi poslušalci nasploh?

Oddajo so z veseljem sprejeli tudi odrasli. Srečal sem starejšo ženo iz Pevme, ki mi je navdušeno pripovedovala, da je bilo res prav tako kot so po »Radiu za šole« povedali. Spomnila se je časov, ko je tudi ona kot majhna deklica lupila in sušila slive in smokve. Starejši Doberdobčan je bil ponosen na Doberdob in na svoje dobre debele hraste ter na domače presihajoče jezero. Moram reči, da so potopisi skoro bolj navdušili starejše kot mlajše.

Naj omenim še potovanje s čolnom od izvira do izliva Soče, ki je poslušavce res navdušilo. Omenil sem, da je marsikatera mamica pri pripravljanju kosila pozabila na lonce in raje prisluhnila sprejemniku: saj se bo iz njega kmalu oglasila hčerkica ali sinek, ki nastopa pri šolski oddaji, pa tudi dedek in babica, stric in teta ne smejo zamuditi prilike, da bi slišali svojo Metko in Vaneka. Skratka, oddaja za šole ni vzbudila zanimanja samo pri učencih in učiteljih, katerim je bila namenjena, pač pa tudi pri starših, prijateljih mladine in pri vseh ljubiteljih naših radijskih oddaj.

Otroci iz dolinskega šolskega okoliša (F.to M. Magajna)

POGGIO REALE ALI OPČINE

Občinski svetovavec Slovenske skupnosti, dr. Teofil Simič je sprožil v mestnem svetu vprašanje, zakaj naj bi se Opčine imenovala Poggio Reale ali pa Villa Opicina, ko pa so to čisto navadne Opčine že od nekdaj. Prav tako je zagovarjal v Pokrajinskem svetu to misel svetovavec Slovenske skupnosti, dr. ing. Milan Sosič. Upamo, da bo upravičeni predlog prodrli, saj tudi italijanske demokratične stranke temu ne nasprotujejo. Pri našamo nekaj zgodovinskih drobcev o Opčinah, ki jih je zbral naš dragi profesor Ivan Sosič z Opčin.

Najstarejše zapise imena Opčine najdemo v »Redo-citus et pruentus beneficiorum Canonicalium Venerabilis Capituli Tergestini de Anno 1310«. V teh zapisih se vas imenuje Obchena in tudi Opchena. Pozneje srečamo tudi imena Opchiena in Opchina. V istih zapisih so tudi priimki škofovih kmetov na Opčinah: Hrovatin, Sosič, Škrlavaj, Ključar, Mužinič, Živec in drugi. Teh priimkov je še danes mnogo. Svojo vas so imenovali Opčina in tudi Občina in Opkine.

Pietro Montanelli piše v knjigi: Il movimento storico della popolazione di Trieste — Trieste 1905 Stabilimento tipografico Balestra Pag. 22: »Risulta provato dalle scarse notizie e dei documenti della epoca, che già nel cinquecento esistevano tutte le ville attuali, od al meno diremo così, i loro embrioni, raggruppati intorno alle chiese di... San Bartolomeo di Opicina.«

Imena Opchicna, Opchena in Opchina rabi tudi mestna občina v svojih dopisih župnikom na Opčinah, ki so bili istočasno ravnatelji šol trivialk do leta 1869, ko je sprejela dejansko vso oskrbo tržaškega šolstva mestna občina iz rok škofijskega ordinarijata.

Odkod je vzeto in kako je nastalo to ime?

Stari Openci — naši predniki — so imeli veliko drobnice. Še danes imamo hišni nadimek Ovčarjevi. Imena dolin in kalov (ovčijak, prči-dol, mrči-dol, brjač itd.) so tudi jasni dokazi.

Občina in (Opčina) pomeni skupne občinske pašnike torej to, kar imenujemo danes gmajna (skupna). Ti skupni pašniki so bili za naše prednike zaradi obilice drobnice in pozneje goveda življenjske važnosti. Nekateri mislijo, da so se prvi naši predniki naselili ob pečini (Kalič) in odtod tudi ime Opčine. Resnica je, da je ta pečina (Kalič) služila kot skrivališče za časa turških napadov in tudi med drugo svetovno vojno.

So tudi druge domneve in težko je reči, kdo ima prav. Dejstvo je, da Slovenci imenujemo danes svojo vas Opčine in vsi Italijani pa Opicina. Tudi službeno se rabi samo to ime: na cestah, ki peljejo v vas, so table z napisom: Opicina, frazione di Trieste. Ime Poggioreale del Carso se ni udomačilo in ga tudi nihče ne rabi. To ime najdemo samo na železniški postaji in je postalo sinonim postaje in ne ime vasi.

Odgovorna oblast bi torej samo uzakonila stanje »de facto«, če bi sprejela staro ime naše vasi.

Prisluhni

*Ti, ki me boš mogoče vzljubil,
prisluhni pesmi valujoče gmajne,
prisluhni pesmi žvižgajoče burje,
prisluhni pesmi penečega se morja.*

*In slišal boš glasove teh,
ki so ljubili to prelepo zemljo,
glasove teh, ki umirali so zanjo.*

*In slišal boš vihar želja,
ki v srcu mojemu razgraja;
spoznal boš hrepenenje moje in nemir.*

*Potem pa pridi mi molče naproti,
podaj mi roko, poglej mi v oči.
Zaslutila bom tvoje misli,
molče ti položila glavo na srce.*

ALESSANDRO MANZONI: „ZAROČENCA“

V IZVEDBI DIJAKOV SLOVENSКИH SREDNJIH SOL

Slovenska radijska postaja v Trstu nudi letos dijakom slovenskih višjih srednjih šol edinstveno prilagoditev, da se izkažejo pred najširšim krogom poslušavcev: v oboto, 29. maja, je bila na sporedu prva oddaja radijske priredbe znamenitega romana Alessandra Manzoni »Zaročenca«.

V 16. nadaljevanjih bodo tržaški študentje predstavili celoten Manzonijev roman, ki ga je po prevodu prof. Andreja Budala v ta namen dramatiziral prof. Martin Jevnikar. Celotno vodstvo izvedbe dela pa je v rokah prof. Jožeta Peterlina.

Jasno je, da tu ne gre za nastop poklicnih igravcev, toda prireditelji so prepričani, da bodo njih študentje poverjeno nalogo vestno izvršili. Posamezna nadaljevanja dramatiziranih »Zaročencev« bo Radio Trst oddajal vsako soboto, ob 21. uri v prvi izvedbi, ponovitev pa vsako sredo, ob 12. uri.

Dijaki s prof. Peterlinom, ki so naštudirali prve oddaje Zaročencev

POLITIKA

ZNOVA SMO SE ZAVEDLI

(Ob volitvah na Goriškem)

Tisočletja bije naš narod boj za obstanek na vseh mejah in v središču svoje lastne domovine. Z vso zavestjo pravice do življenja vztraja ob neenaki moči in je zato vzdrževal vsak pritisk in vse množične navale, ki so se v svetovni vihuri podili preko njegove zemlje. Veličastna in edinstvena je ta epopeja malega naroda sredi Evrope. Se bodo pisali o njej veliki narodi in se se ji bodo čudili kot se ji čudijo zdaj tisti, ki so jo morda spoznali in doumeli.

Edinstveni boj za obstanek bojuje še posebej tisti del Slovencev, ki živi na severni in zahodni narodnostni meji. Koliko žrtev, koliko krvi in koliko smrti je bilo potrebnih, da je iz tega semena vedno znova vstajalo življenje!

Pa je potem, kmalu po končani vojni prišel rdeči politik in je začel pripovedovati našim ljudem, da narodnost ni več važna. Zdaj gre samo za dokončno zmago revolucije in za nov socialni red.

Začuden so poslušali vsi tisti naši ljudje, ki so prebili leta in leta v konfinacijah in po ječah zaradi slovenstva, široko so odpirale oči matere, ki so jim pobili sinove zaradi tega, ker so bili Slovenci, globoko so se sklonili k zemlji očanci, ki so vse svoje življenje živeli v upanju na tisti čas, ko bo Slovenec lahko povsod stopal zravnin in s pokončno glavo. Niso mogli verjeti.

A mnogim mladim ljudem so le dopovedali, da ni važno poudarjati narodnost, ta da se je preživela. Da ni več toliko važno, v katerem jeziku govoriš in je najbolje v vsakem krožku in na vsaki večji javni prireditvi govoriti jezik gosta, pa čeprav je samo eden med stotimi ali celo tisoči Slovencev. Prevladala je tako imenovana »fratelančna« politika.

Tem politikom, ki so imeli dolgo monopol, je upalo ugovarjati le malo ljudi. A posledice in veliko škodo v narodni zavednosti naših rojakov občutimo šele danes v vsej poraznosti. Kajti vsakemu, ki je trdil, da je treba narodno zavest čuvati in ohranjati, čeprav istočasno poudarjati potrebno sožitje in nikdar netiti sovraštva do drugih narodov, vsakogar, ki je tako govoril, so monopolisti proglasili že za nacionalista. In da ne bi Slovenci — uradniki, trgovci, celo učitelji in profesorji — pri večinskem narodu, ki reže kruh in deli v velikih primerih usodo, veljali za nacionaliste, so se čuvali in pazili, da ja ne bi pokazali, da morda narodno čutijo.

Ni težko uganiti, kdo je imel od vsega tega korist in kdo škodo.

Zato so politične grupacije Slovenske katoliške skupnosti in Demokratske zveze, kasneje pa Slovenske skupnosti v resnici pogumno dejanje. Zaustavile so razkrojevalno politično in narodno pot našega naroda, ki bi lahko končala s tem, da bi zapravila tisočletno dediščino in zavrgla brezmejne žrtve. Dvignile so spet ponos našega človeka, da se ni več sramoval povedati, da je Slovenec.

Važno pa je tudi to, da je pri italijanskih demokratih Slovenska skupnost prodrla s svojim programom in da jih je prepričala, da so prišepetavanja o njenem nacionalizmu delo politične zavisti in zagrizenosti. Italijanski demokrati so končno spoznali, da Slovenci ne morejo biti drugega kot Slovenci in da so tedaj, ko se pokažejo kot Slovenci in ne taje, da jih je rodila slovenska mati, da so takrat največ vredni. Drugi, ki bi radi zakrili svoje poreklo, so ali koristolovci ali imajo bolesten manjvrednostni kompleks in ne veš o njih, kaj bodo naredili jutri in koga bodo jutri izdali.

Prepričan sem, da smo preko krize narodne bojazni pri naših ljudeh in da se jih bo zmeraj več odločilo za slovensko skupnost. V tem okviru je

tudi do danes mogla ta politična formacija največ za Slovence narediti. Mnogo je še beganja in mešanja pojmov našim ljudem. Vendar zmeraj bolj prihajajo do spoznanja, da pač ni mogoče, da bi katera koli tujerodna stranka mogla zastopati koristi našega ljudstva. Velike vsedržavne stranke imajo svoje vsedržavne probleme in svoje strankarske probleme, naši narodni so jim postranski in bi se mogli zanje samo toliko zanimati, v kolikor to ne bi odbijalo pristašev njihove stranke. Saj je znano, da v vodstvu tako italijanske ali avstrijske socialistične in komunistične stranke nimajo Slovenci nobene besede. Tem strankam dado Slovenci samo slovenske glasove.

Treba je, da na to mislijo naši rojaki zdaj, ko gremo na volitve na Goriškem. Slovenci morejo voliti samo slovensko, slovensko pa volijo, če glasujejo za slovensko stranko. V Gorici sami in v goriških občinah za tiste liste, ki nastopajo in zagovarjajo slovensko ime.

Ne dvomimo, da so se naši rojaki iz preteklosti že nekaj naučili in da jim je danes jasna pot. Izbrati morajo na slovenskih volivnih listah svoje predstavnike in po njih zahtevati in uveljavljati koristi in potrebe slovenske manjšine.

N. C., Gorica

KRONIKA

AVTOHTONOST IN TRŽASKA REVIIJA

Ker smo v devetih letih izhajanja tudi mi večkrat naleteli na vprašanje, kakšna naj bi bila tržaška revija, kdo naj vanjo piše in smo ne samo enkrat slišali besedo o avtohtonosti, nas je zamikalo, da bi svojim čitateljem navedli nekaj misli, ki jih je o tem razvil pisatelj Alojz Rebula v rubriki *Duhovni profili*, ki jih od časa do časa prinaša Novi list. Pisatelj Boris Pahor je namreč v nekem razgovoru prej izrazil svojo rezerviranost do revije *Most* in si zamišlja revijo, »v kateri se bodo srečala različna mišljenja in tudi nazor, a bo avtohtono tržaška, to se pravi, da bodo vsi ljudje, ki so se ali sami ali po svojih sinovih udeležili protifašističnega in protinacističnega boja, čutili revijo za svojo.«

Prof. Alojz Rebula sodi o taki reviji in o avtohtonosti takole:

Na to vprašanje ne bi odgovoril, ko ne bi bil prepričan, da je treba nekaj razčiščenja.

Po vsekakor hvalevredni aluziji na pluralističen koncept (osebno ozadje, iz katerega so se v krvavem porodu iztrgali v beli dan Tokovi, bi dokazalo, koliko je danes v Trstu takšen koncept realen, tudi ko bi njih enkratnega urednika še mogel zamikati poskus kvadriranja kroga) Boris Pahor omenja avtohtonost, ki, če naj beseda nekaj pomeni, hoče biti neko geografsko omejevanje glede sodelavcev: v isti sapi pa to isto avtohtonost enači z vsemi, ki izhajajo iz antifasizma, kar kaže na neko politično omejevanje.

Vsekakor ta stavek ni ravno spomenik jasnosti.

Avtohtonost: čudim se, kako da more ta kategorija vztrajati do danes v miselnem repertoarju slovenskega izobraženca z vrsto knjig za sabo. Ne vem, kaj bi bilo lažje dokazati, njeno miselno gracioznost ali njeno — recimo — socialno gospodskost. Morda bi morala neka tržaška revija — če

razmestimo takšen koncept nazaj po stoletjih — zaloputniti vrata takšnim neodmačim, kot so bili — po svojem po večini bežnem postanku v Trstu — Primož Trubar, Matevž Ravnikar, Fran Levstik, Ivan Cankar, Dragotin Kette? Kakšen pasus iz Pahorjevega dela bi odgovoril, da ne. Torej? »Come la magnemo«, s to avtohtonostjo? Menda ne tako, da bomo začeli — manjšinci — uvajati kulturniške rojstne liste v mestu, kjer imajo Italija ni — večinci — župana iz Furlanije, nadškofa iz Istre, rektorja univerze z Juga, da ne omenim 30.000 starih »regnicolov« plus 30.000 novih Istranov plus vso našo asimilacijo s Kranjskega?

Hvala Bogu doslej te anagrafske prizadetosti ni pokazal niti Radio Trst A niti Primorski dnevnik niti Novi list niti Gospodarstvo niti Delo niti Slovenska skupnost niti Komunistična partija niti — ta še najmanj — Sindikat slovenske šole. Ta prejudic torej kar vpije v svoji osamljenosti brez zaledja, ko danes ne more biti dvoma o tem, da ima svojo polnopravno kulturniško legitimacijo med nami vsak, ki je poprijel za narodno delo v našem razdejanem vinnogradu, razdejanem *tudi* od legijona najbolj avtohtonih narodnih odpadnikov.

Ne bi cenil Borisa Pahorja, ko ne bi verjel, da je mislil bolj na politično omejevanje v tem smislu, da bi namreč domnevna revija rasla iz tradicije protifašističnega boja. Protifašistični boj: v dneh, ko se klanjamo spominu njegovih žrtev, se lahko ta beseda napije v nas vse svoje mitične veličine. Toda ali more biti talisman, ki naj odčara vso našo dialektiko v letu 1965? Da je preteklo dvajset let tudi za nas, dokazuje dejstvo, da ves nekdanji množični antifašizem ne preprečuje Slovincem v Trstu, da se danes pri volitvah ne bi razdelili na vsaj pet različnih list, se pravi političnih programov: da sedijo danes bivši partizani tako v vodstvu Komunistične partije kakor Slovenske skupnosti: da ima Radio Trst A tudi partizanske oddaje in da Slovensko gledališče nastopa tudi po katoliških domovih z evangeljskim tekstom: da — ker smo že pri kulturni reviji — vsa tista bojovita množica, ki naj bi plala za Pahorjevimi besedami kot edini nosilec naše avtohtone vitalnosti, molči kot udobrovoljena riba, edino kulturno revijo pa žene naprej brez sredstev, a tudi brez »pufov«

peščica mladih, in to katoličanov. Torej? Antifašizem moramo prevesti v današnjo dialektiko, sicer vihtimo kadičnico z naftalinom pred oltarčkom svoje lastne preteklosti. Sicer pa Boris Pahor sam posredno priznava to, ko pa se sklicuje že na sinove borcev: še malo in bo treba apelirati na vnuke. In še: kakšno revijo naj bi tržaški ljudje s protifašistično tradicijo čutili za svojo?

Ce gre za priljubljenost neke revije v okolju, ki ne vem, če samo od sebe, brez knjigotrških babiških posegov, kupi več kot 50-100 izvodov dela domačega avtorja, potem smo kulturniki izven konkurence. Prepustimo raje mesto kakšnemu »rotocalcu«, ki ni tuj niti našim družinam s »protifašistično« tradicijo. Ki je menda »slovenski«, »avtohton«, in »progressiven« obenem. Toda Boris Pahor dobro ve, kar vemo vsi, ki smo zvrnili iz določene čaše: da — kakor doslej v naši zgodovini — tako bo tudi za naprej iskala Slovincem usod elita, skržena v svojo brezkompromisno kvaliteto, v moškem sprejetju svoje neobhodne izklopljenosti iz nekega varnega zaledja, tako horizontalnega kakor vertikalnega, mirno prepričana, da se splača igrati na eno samo karto, na karto človeka. S pisanjem in življenjem.

P. S. Ko je bila ta številka zaključena, se je razvila nova debata o tem vprašanju.

VISOKO PRIZNANJE

Začasni državni predsednik Avstrijske republike je imenoval dr. Jožka Tischlerja, ravnatelja Državne gimnazije za Slovence v Celovcu, za dvornega svetnika. Visoko imenovanje je priznanje za delo ravnatelja Tischlerja. Dr. Tischler se je po drugi svetovni vojni vrgel v organizacijo slovenskega šolstva na Koroškem, izdelal odredbo o dvojezični šoli na Koroškem. Prav tako pa je tudi izdelal državnim oblastem načrte za Sloven-

sko gimnazijo v Celovcu, ki pod njegovim očetovskim vodstvom žanje uspehe in pohvale. Vsakoletni nastop dijakov privabi v Celovec veliko število prijateljev slovenske šole in letošnji dijaški nastop je izzvenel: naša govorica je pesem, ki naj nikdar ne izzveni. Cestitamo ravnatelju Tischlerju in njegovim sodelavcem, da bi slovenska gimnazija živela, se razvijala in rasla po smernicah, ki jih je začrtal neutrudljivi ravnatelj dr. Tischler.

KOLIKO NAS JE?

Po skoraj štirih letih, ko je bilo 5. oktobra ljudsko štetje, smo sedaj zvedeli koliko nas je, Slovencev namreč. Osrednji statistični urad je objavil izide tedanjega ljudskega štetja. Kar nas zanima, so številke, koliko ljudi se je takrat izjavilo, da je njihov občevalni jezik slovenski. Pripominjamo, da je le na popisnih polah za Tržaško ozemlje bilo tudi štetje po občevalnem jeziku. Na Goriškem, v Beneški Sloveniji, Reziji in Kanalski dolini in drugod po Italiji te radovednosti niso zahtevali. Ker je bila zahteva po občevalnem jeziku postavljena le na Tržaškem, so politične stranke in kulturne organizacije, v katere so vključeni Slovenci, protestirale, da ne bodo priznale izide popisa in morebitna izkoriščanja tega v škodo slovenskega življa. Našteli pa so nas nič manj kot 25.582 ali 8,6 odstotkov. Kaj o tem sodite? Pišite nam in bomo objavili mnenja.

Slikar Jožje Spacal je bil povabljen zadnji čas na razstavo »Umetnost in rezistenca v Evropi«, ki je prirejena v mestnem muzeju v Bologni. Tam razstavlja svojjo sliko »Talci v ulici Ghega«.

Spacal se udeležuje tudi grafične razstave za nagrado Biella, v katere razsodišče je bil med drugimi ravnatelj ljubljanske Moderne galerije Zoran Kržišnik.

Nova knjiga Fulvia Tomizze, »La quinta stagione«, je med deli, ki jih je vzel razsodišče v poštov za beneško literarno nagrado »Premio Campiello«. Predsednik razsodišča je Bonaventura Tecchi. Nagrada je namenjena pripovednim delom, ki zrcalijo poetično ali družbeno stanje našega časa.

GLEDALIŠČE

ZADNJE TRI PREDSTAVE SG

Po predstavi Velikega slovenskega pasijona je pripravilo SG svojim obiskovavcem še tri predstave, ki pa nikakor niso dosegle prejšnje. Najprej so igrali pravljico igro TRNULJČICO, ki je bila namenjena otrokom, čeprav je bila določena tudi za obonma. Druga prireditev je bila PARTIZANSKI VEČER, tudi namenjen vsem abonentom, čeprav bi moralo gledališče misliti, da pripravlja predstave za različne abo-

nente. In nazadnje je gostovalo še mariborsko Narodno gledališče s komedijo TRI ZELJE.

Partizanski večer ni po svoji širini in vsebini odtehtal celovečerne dramske prireditve, da bi mogel nadomestiti predstavo za abonente. Razen tega ni zajel vse širine odpora slovenskega naroda in boja za svobodo, ampak je vse zožil in stisnil v običajno stalinistično tehniko črno-belega

slikanja, ki je že tudi v slovenski literaturi danes končana. (Spomnimo se samo na Večer sodobne slovenske dramatike, ki smo ga lahko gledali v isti dvorani). Če je SG še pred kratkim z Velikim slovenskim pasijonom hotelo pokazati, da želi igrati za vse Slovence, je že z naslednjo predstavo podrla tisto vero, ki smo jo dobili prej. Hočemo reči, da lahko tudi gledališče proslavi posebej dvajsetletno svobodo, toda to bi moglo narediti s kvalitetnim literarnim delom, z dramo, ki bi z vso zgornostjo in pretresljivostjo privedla tja, kamor je privedla Prešernova Zdravljica. Ali ni lahko tudi tu gledališče čutilo kaj želi naše občinstvo? Z nepretiranim odobravanjem je poudarilo Prešernovo misel o bratstvu med nami samimi in med vsemi narodi.

Sicer je dal večeru Branko Gombač zelo enotno, estetsko dogmno podobno. Dvignil je prireditve iz šablonskih akademij in je v sceni, luči in glasbi ustvaril fino in lepo odrsko enotnost. Zamisel so realizirali recitatorji, ki pa so le redko dosegli umetniško raven, pevski zbor Prosek-Kontovel s pevovodjem Ignacijem Oto in harmonikašem Oskarjem Kjudrom ter z igravci, ki so odigrali Klobčičevo *Mater*. Ta enodejanka je nastala v času partizanstva in je pač morala tedaj navduševati za boj; gotovo je tedaj v celoti opravila svojo nalogo, kot literarno delo pa nima take trajne vrednosti, da bi jo kazalo prinesiti po dvajsetih letih v tržaški Kulturni dom pred občinstvo, ki kritično gleda na umetnost in na zgodovino.

Za letošnje mladinsko igro so izbrali »TRNJULJČICE«, ki sta jo po Grimmovi pravljici napisala za oder Martinuzzijskega.

Mislím, da imamo več dramskih izdaj »Trnuljčice«, samo za radio je napisanih kar lepo število. Ko primerjamo različne varijante, ne bo ta zadnja tržaška najbrže najboljša. Predvsem bi želeli več enovitosti, lepšo slogovno enotnost, v jeziku večjo prečiščenost. Zlasti v jezikovnem in estetskem oziru verzi ne zadovoljijo, po drugi strani pa ni utemeljeno prehajanje iz proze v verze, ko bi morda v prozi marsikaj lepše in naravneje povedali kot v slabih verzih. Res je, da v nekem smislu otrok ni tako zahteven gledalec kot so odrasli, vendar mora biti estetska skrb pri mladinski predstavi tudi velika, saj se prav tu oblikuje okus. Pisatelj sta predvsem želela z več vložki mlade gledavce zabavati in pritegniti njihovo pozornost, s tem pa sta zgodbo razvlekla in razdrobila, govorila o stvareh, ki niso bile prav nič povezane ali vsaj ne važne za celotno delo. Zdi se kot bi bila pravljica sestavljena iz različnih enot, a prva ni nujna za zadnjo in zadnja ne za prvo.

Režija Adrijana Rustje se je poslužila običajnih odrskih prijemov. Seveda bi potrebovala mnogo več igravcev in več sredstev. Vse je bilo

preskromno. Z rojenicami, z vilami in drugimi nadnaravnimi bitji bi bilo vendar mogoče ustvariti mnogo bolj čudežne prizore. Včasih je kako raje le preveč simplicistično. Po odličnih slogovno in estetsko enovitih predstavah prihaja razrahljanost in betežnost te predstave še bolj do izraza.

V celoti je predstava sicer tekla in so jo mladi gledavci radi gledali. Vendar pri prvi predstavi še ni bilo mogoče ustvariti pravega stika med odrom in dvorano. Nastopajoči so se le redko dvignili v pravljčni svet.

Prav posrečena in svojstvena zamisel je Čudežna cula, ki je tudi ljubko odigrana.

Za predstavo je pripravil sceno Milan Butina, načrt za kostume je izdelala Alenka Bartlova, glasbo pa je napisal Aleksander Vodopivec.

Mariborčani so odigrali zelo zanimivo delo češkega pisatelja Vratislava Blažeka, »TRETJA ŽELJA«.

Pisatelj, ki je že znan v češki povalni dramski književnosti po svojih ostrih satirah, za katere so bila že kaznovana gledališča, ki so jih upala uvrstiti v repertoar, prav tako pa je imel tudi pisatelj že precej neprimlik, ker si jih je upal napisati. Zanimivo je delo zaradi tega, ker kaže, da je vendar nekeje že prodira kritika »socialistično« urejenega sveta, o čemer je še marsikje strogo prepovedano izreči pomisleke ali podvomiti v njegovo najboljšo rešitev. Razumljivo je, da je ta veseloigra doživela tudi v slovenskem prevodu v Mariboru zelo velik uspeh, saj so jo igrali menda vso sezono.

V zahodnem svetu, kjer smo vajeni kritike, ni delo senzacionalno, vendar pa zanimivo. Mariborski igravci so se nam predstavili kot prizadevni odrski umetniki. Posebno je ustvaril prepričljiv lik Arnold Tovornik v Pleskarju, Pavla Brunčkova v materi, delno je tudi Janez Klasinc osvojil, vendar je njegova igra še zelo površinska in premalo poglobljena. Tudi ostali igravci so vsak zase pripevali, da je igra zelo prijetno tekla. Režiral je Antonin Moskalyk, pisatelj rojak.

PRVA PREDSTAVA GLEDALIŠČA MLADIH 65

Erwin Sylvanus:

»KORCZAK IN OTROCI«

2. junija je pod nazivom »GLEDALIŠČE MLADIH 65« odigrala skupina mladih igravcev Sylvanusovo dramo »KORCZAK IN OTROCI«, v drugem delu prireditve pa so pripovedovali pisma na smrt obsojenih. Skupina ni nova, saj igravce poznamo z radia ali pa so igrali že kje drugje. Tokrat gre le za nov naziv, pod katerim so nastopili, izbrali so si »GLEDALIŠČE MLADIH 65«.

Skupina je želela s prireditvijo počastiti žrtve nacizma in fašizma. Bil je to pretresljiv večer. Zamisel je bila lepa in topla. Vendar se zdi, da bi zadostovala le igra za ves večer, kajti delo je tako zgovorno, da ne potre-

buje ničesar več drugega. Razen tega je kvaliteta, ki je bila v prvem delu lepa, v drugem padla in je nujno zmanjšala vtis.

KORCZAK IN OTROCI je v posebni tehniki napisana dramska dokumentacija o zdravniku, ki živi in se žrtvuje do konca za otroke. Po drugi strani osvetli nemškega častnika, ki v vojnem stroju služi ideji nevidnega povzročitelja trpljenja. Drama je bolj kot dramska pesnitev, odsev in pripoved resničnih dogodkov, a je zanimiva slika in pretresljiva priča strahotnih dni naše zgodovine. Dramska pesnitev z igro in protiigro pa to ni.

Tehnična zgradba je naslonjena na improvizacijo, ki bi jo morda kazalo v začetku strniti in opustiti prepogosta retorična vprašanja občinstvu, ali res misli vztrajati v dvorani. Sicer pa jo je četvorica igravcev pozneje tako prepričljivo odigrala, da ni motilo opozarjanje zdaj tega, zdaj drugega igravca, da ne gre za igro, ampak za resnično zgodbo. Avtor je najbrže hotel gledavca, ki je morda zaživel v svetu sanj in poezije, takoj spet pogniti v realni svet.

Pet igravcev prikazuje in igra to pretresljivo zgodbo skoroda brez rekvizitov z veliko prepričljivostjo in zgornostjo.

Draga Gašperlina odlikuje sproščen in siguren nastop, delno neprisiljen, malce zanešen premik. Njegova vloga pripovedovavca in komentatorja odgovarja načinu njegovega pripovedovanja brez večje čustvene poglobljenosti. K dobri interpretaciji bo moral dodati še lepšo in bolj odgovarjajočo melodijo slovenskega stavka, posebno počoko melodijo našega vokala.

Saša Rudolf je presenetljivo lepo odigral vlogo zdravnika. Čeprav je vaje mikrofona, je bil njegov premik na odru neprisiljen. Odlikuje ga melodioznost glasu, jasna in dobra izgovarjava, ki je bila morda le tu in tam malce preskrbno poudarjena na račun igre, a sicer vseskozi topla in prepričljiva.

Zanos mladega nemškega častnika je z lahkoto osvojil Livij Valenčič, ki je v temperamentnem nastupu in govoru prispeval lep delež odrski zamisli. Glasovna zvočnost in lirčnost ter dobra dikcija radijskega napovedavca je prišla do polnega izraza.

Edino žensko vlogo je v delu odigrala Savina Remčeva s toplino in čustveno doživetostjo. Tudi njo odlikuje dobra dikcija in blagovžnost govora. Morda bi manjša zadržanost delno poudarila močnejše pripoved.

Roman Ljubič je lepo dopolnjeval in simboliziral usodo vseh otrok.

Režija Jožka Lukeša je bila skrbna in je gotovo prispevala mnogo mladim, še neizkušenim igravcem. Tudi enostavna scena Demetrija Ceja je bila okusna in lepa. Prevod neomejenega prevajavca je okoren, mestoma jezikovno trd in slovnično nepravilen.

O montaži pisem smo že rekli, da se nam niso zdela spričo igre nujno potrebna, čeprav je bila njih misel dopolniti in razširiti spomin na žrtve.

Režijsko je bilo čutiti v načinu pripovedi kopijo Mahničevega Pasijona, interpretacijsko pa so bili pripovedovalci povprečni in so se le tu in tam ali v nekaterih primerih dvignili na raven prvega dela. Odhod s transparenti se je zdel prevsakdanji, mimo-hod pa se je zdelo, da je intimno izpoved zvulgariziral.

Zvočna oprema Edvarda Martinuza je tako v prvem kot v drugem delu funkcionalno poudarjala vzdušje dogodkov.

Celotna izvedba večera je bila kljub vsemu toplo sprejeta, čeprav je bila morda preturobna. To je bila v resnici komemoracija žrtev. Mi pa bi želeli, da se res poklonimo brezštevili-nim strašnim žrtvam, a da se obenem dvignemo in poneseemo svetlo misel v novi čas. Tiste čiste, mlade misli smo na koncu pogrešali, misli, ki nas bi popeljala z mračnih dni v bodočnost. J. P.

GLASBA

JUBILEJNI KONCERT PEVSKEGA ZBORA

V soboto 15. maja t. l. je bil v Kulturnem domu vokalni koncert v izvedbi mešanega pevskega zbora Jacobus Gallus iz Trsta, ki ga vodi Ubald Vrabec. Tak nastop je važen dogodek za našo kulturno sredino in pomemben zborov mejnik kot zaključek dolgotrajnega, potrpežljivega in natančnega pevskega in zborovskega dela, ki človeka, predvsem mladega, plemeniti in duhovno oblikuje. Pohvalo in priznanje zaslužijo organizatorji zbora, ker so znali v tej, za zborovstvo neugodni dobi, sestaviti številčen zbor večinoma iz mladih pevcev, občudovanje zasluži dirigentov pogum, da je z njimi pripravil spored pesmi, ki zahtevajo po posluhu in glasu darovitih pevcev, ki so v šoli ali z vajami usvojili tudi pevsko tehniko, da so primerno podane in polno zazvenijo.

Vokalne skladbe, ki jih je ta zbor 34 pevcev predvajal na sobotnem koncertu, so bile razdeljene na tri dele: prvi je obsegal skladbe verske vsebine od Čajkovskega Vjeruju v cerkvenoslovanskem jeziku do Deep river, črnske duhovne pesmi, kakor jo je napisal Noble Cain; drugi del, nekako dopolnilo prvega, je obsegal štiri slovenske umetne pesmi, med njimi znameniti peteroglasni Lajovčev zbor Pomladni spev; tretji narodne in tiste, ki so po zamisli sestaviljavca sporeda po vsebini, občutju ali melodiji narodnim blizu, od Vrabčeve Slovenske pesmi preko narodnih Zabučale gore v Boštjančičevi ter Ko ptičica sem pevala in Kej me b'š taku zamjeru v Vrabčevi priredbi do Josipa Slaven-skega Rugalice. Spored je bil torej pester in raznolik od začetnih težjih skladb do preprostejših pesmi na koncu tudi poslušavstvu bližjih, ki so bile podane bolj enovito in čisto ter so izzvale pogost in iskren aplavz, da

je zbor nekatere v celoti ali delno ponovil.

Skoda, da niso organizatorji sobotnega jubilejnega nastopa pritegnili za to svečano priliko pevcev, ki so dolgo sodelovali v bivšem Tržaškem komornem zboru, ne samo ker bi s tem okrepili zbor, temveč tudi ker bi tako bolj utemeljili naziv jubilejnega nastopa, kajti dirigent in tisto malo pevcev, ki je ostalo iz prejšnje dobe, premalo opravičuje zborovo kontinuiteto, zlasti ker je bilo tudi njegovo ime spremenjeno. Z. H.

KONCERT SOLE

Sola Glasbene Matice je priredila v nedeljo 16. maja sklepni nastop mladinskih pevskih zborov in harmonikarskega zbora Glasbene Matice. Najprej so nastopili mali pevci in pevke mladinskega zbora Glasbene Matice iz Trsta in z Opčin ter Prosvetnega društva Prosek-Kontovel in zapeli ob spremljavi instrumentalnega ansambla tri ljudske: »Polževa ženi-tev«, »Glejte že sonce zahaja« in »Naša mamica« pod vodstvom prof. Ignacija Ote. Za tem je nastopil zelo številni zbor »Kraški slavček« šole Glasbene Matice Devin-Nabrežina, tu di s spremljavo instrumentalnega ansambla pod vodstvom prof. Erminija Ambrozeta, ki je v svoj delež vpletel Škerjančev »Uspavanko« in »Pomladansko kolo« s klavirsko spremljavo Jasne Logarjeve. V drugi polovici je zbor harmonik izvajal pod vodstvom prof. Svetka Grgiča Schubertovo »Pomladansko pesem«, Fibichov »Poem«, Gregorc-Kuharjevo »Židano marelo« in Siminiti-Kuharjev »Potrkan ples«. Tej skupini sta sledili ljudski pesmi »V nedeljo zjutraj« in »Pa se sliš«. Za zaključek so združeni mladinski zbori Glasbene Matice iz Trsta, Opčin, Prosvetnega društva Prosek-Kontovel in »Kraški slavček« šole Glasbene Matice Devin-Nabrežina zapeli ob spremljavi ansambla harmonik pod vodstvom prof. Svetka Grgiča ljudski pesmi dvoglasno »Ko so fantje proti vasi šli« in »Moja kosa in križavna«. Koncert je lepo uspel. S.

KNJIGE

IZGUBLJENI POKLIC je naslov Knjižici, ki jo je po Karlu Vigliettiju priredil Tone Vode. Knjižica govori o izgubljenem duhovniškem poklicu.

LITERARNE VAJE šte. 7. S to številko so LV zaključile svoje XVI. leto. LV so literarno glasilo naših dijakov in so že vzgojile lepo vrsto mladih talentov, ki se sedaj že oglašajo v zahtevnejših revijah in listih. Tako opravljajo LV lepo poslanstvo.

MOST 1965/1. Most je stopil v II letnik. Posebnih novosti ni, niti pri sodelavcih, niti v smeri.

GALEB. Tudi Galeb je s svojo osmo številko zaključil XI. letnik in s tem pokazal svojo trdnost in zasidranost pri mladih bralcih.

M. Š.

RADIJSKI DRAMSKI SPOREDI

V CETRTEK OB 21. URI

3. junija: N. V. Gogolj, »MRTVE DUŠE«, prevedel J. Vidmar, dramatičiral Joško Lukež.
10. junija: Primož Kozak, »DIALOGI«, rad. priredba Jože Babič.
17. junija: Imre Madách, »TRAGEDIJA CLOVEKA«, dramska pesnitev. Prevedla Vilko Novak in Tine Debeljak.
24. junija: Giuseppe Giacosa, »PRAVICA DUŠE«, enodejanka, prevedla Jadviga Komac.

DRAMSKE PONOVIITVE OB PRAZNIKIH OB 15.30

2. junija: Carlo Goldoni »KAVARNICA«, prevedel Bratko Kreft.
6. junija: Guido Rocca, »KROKODILI«, drama v 3. dej., prevedel Franc Jeza.
13. junija: Boris Grabnar, »VOJNA TAJNA«, radij. komedija.
20. junija: Dino Dardi, »TAITU«, dramska zgodba v 4. dej., prevedel Franc Jeza.
27. junija: Giacinto Gallina, »NOVA GOSPODA«, komedija v 3. dej., prevedla Marija Kacin.
29. junija: Stanko Kociper, »SENT. JURJEVSKI PROVIZOR«, drama v 3. dejanjih.

ODDAJE ZA NAJMLAJŠE OB NEDELJAH OB 11.15

6. junija: Saša Martelanc, »ANDREJ. ČEK ISCE BOTRA«, mladinska rad. igra. (Tudi ponovitev).
13. junija: Oscar Wilde, »SEBIČNI VELIKAN«, pravljica, dramatičirala Lojzka Lombar.
17. junija: Dante Cannarella, »LEGENDA O SV. LENARTU«, prevod Jadviga Komac. (Tudi ponovitev).
20. junija: Franjo Kumer, »ZVESTI PLESEC«.
27. junija: Aleksander Marodič, »TRIKI«, mladinska rad. igra.

ODDAJA DIJAKOV

S soboto, 5. junija prično ob 21. uri oddaje dramatičiranega Manzoni-jevega romana »ZAROCENCA«. Prevod Andrej Budal, dramatičirala Martin Jevnikar. Izvajajo dijaki slovenskih višjih šol v Trstu. Oddaje bodo vsako soboto ob 21. uri, ponovljene pa ob sredah ob 12.

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

Žal, z junijem preneha ta oddaja, ki je bila poslušavcem zelo priljubljena. Na programu sta samo še dve ponovitvi in sicer 3. in 10. junija ob 12.15.

PISANI BALONČKI, LEPO PISANJE IN SIRIMO OBZORJA

so oddaje, ki ne spadajo sicer k radijskemu gledališču, a jih v tej zvezi omenjamo. Balončki so na sporedu 5., 12., 19. in 26. junija ob 17.30; Lepo pisanje 7. in 21. junija ob 17.20; Sirimo obzorja pa 14. in 28. junija ob 17.20.

boli. A jaz ne bi rada koga žalila in upam, da ga nisem. Hotela sem le ozoriti spoštovano I. T., da dobro slovensko dekle ne sme tako pisati.

S spoštovanjem in se v naprej zahvaljujem

Djurdjica Štrajn, Dolina

Gospa Štrajnova, objavili smo Vaše pismo, ker ste to želeli in vam lahko zagotavljamo, da I. T. gotovo ni mislila niti od daleč koga žaliti. Mi smo objavili že različna mnenja, v katerih na primer fantje na Tržaškem pravijo, (največ v naših vaseh) da se doma sploh ne morejo poročiti, ker jih domača dekleta nočejo; tržaška dekleta da se rajši poroče ali s kakim orožnikom ali s kakim uradnikom ACEGATA v mesto (baje to zaradi tega, da bi čim lažje živila). Se prav posebej pa se nočejo poročiti s kakim fantom, ki obdeluje zemljo, kajti to da je pretrdo delo za gospodinjino. Dekleta pa so se pritoževala, da fantje hodijo po neveste kam daleč in ne v bližnje vasi. Nekateri si jih celo izberejo prav na jugu države, ko so pri vojaki in gredo ponje po končani vojaški službi. Razmišljali smo, da v zakonih nastane s tem marsikakšen problem: zaradi različnega jezika, včasih zaradi vere, različne navezanosti na preteklost, zaradi različnih navad in običajev, sorodstvenih vezi in podobno. To je problem, na katerega je treba misliti. Vsa ta razmišljanja pa so brez osti, brez namena, da bi koga žalila. Želeli bi le, da bi bodoči zakonci nanje mislili. In da bi poskušali skupno najti najboljšo rešitev, kolikor je seveda to mogoče.

ZAKAJ MLADIKA ZA NEKATERE NE IZHAJA?

Nekoč je edini slovenski dnevnik v Italiji (Primorski d.) napisal, da je list vseh Slovencev v Italiji in da bo med drugim v mesečnem pregledu Prosveta poleg ostalega poročal tudi o revijah, ki izhajajo pri nas. Vidim, da v obliki kronike res poroča čeprav kratko, o vseh prosvetnih in kulturnih prireditvah pri nas. Nekaj časa je tudi stalno omenjal Mladiko, kar je seveda naravno, če omenja Galeba in Literarne vaje in do zdaj tudi Most. Zanima me, kaj se je zgodilo, da je šel kronist že mimo več števil Mladike ne da jih omenil. Ali se mu ne zdi revija omembe vredna, niti toliko ne kakor Galeb in Literarne vaje? — Pa še to sem opazil, da Pastirčka menda sploh ni kronist nikdar omenil. Tudi to bi rad vedel zakaj. Če časopis res registrira vse slovensko prosvetno, kulturno življenje in navadno registrira tudi dogodke v italijanskem življenju (kar se nam zdi seveda povsem na mestu), kako to, da gre

v slovenskem javnem življenju mimo teh in še mimo marsikaterih dogodkov?

Zelo vam bom hvaležen, če boste pismo objavili in odgovorili nanj. S pozdravi

S. Č., slovenski dijak

Dragi, zastavili ste vprašanje, na katerega urednik Mladike ne more odgovoriti. Isto vprašanje bi mogel poslati jaz vam. Ne zamerite, a res ne vem odgovora.

PA KULTURNI DOM?

Vidimo, da so šolske in druge prireditve zdaj v Kulturnem domu. Pisali ste nekoč, da Slovenci sploh več ne dobimo avditorija, ampak, da oblasti pravijo, da so dale Slovencev Kulturni dom. Rad bi vedel, kje smo prav za prav. Ko je bila otvoritev K. D., je predsednik »časnega« odbora izjavil, da se bodo pogajanja nadaljevala. Že dolgo nismo nič slišali o kakih pogajanjih. Kaj je tedaj? Ali ni res, kar pravijo oblasti, da so dale dom vsem Slovencev? In če so ga dale samo eni stranki, ki z njim razpolaga, kako to, da ne dajo drugim Slovencev vsaj včasih avditorija kot nekoč? Rad bi vedel, ali smo še vedno na mrtvi točki ali se obeta kaka rešitev.

S. M — ka.

O tem smo že mnogo pisali. Kat. prosvetna centrala nam je pojasnila, da glede tistih točk, zaradi katerih ni bil tedaj sporazum mogoč, ni prejel nobenih pozitivnih predlogov. Gre namreč za to, da bi bil K. d. v resnici last vseh Slovencev in ne samo, da imajo možnost vsi Slovenci nastopiti v njem. Ko bo v tem oziru kaj novega, bo naša revija seveda takoj pisala o tem.

SOLSKKE PRIREDITVE

Vsi, ki smo bili na zaključni prireditvi naših osnovnih šol, smo bili zelo navdušeni. Mislim, da je to ena najlepših srečanj vseh Slovencev v Trstu. Žal pa letos niso pripravile nastopa niti nižje srednje šole, niti višje. Res nam je žal za to. Ali morda veste, kje so vzroki?

N. P.

Lansko leto je menda Syndikat slovenske šole organiziral prireditev. Nekaterim menda to ni bilo prav, češ, da to ni njegovo delo. Menda je zato letos to delo prepustil drugim. Ne vemo, zakaj ni bilo izvedeno. Navadno je imel Znanstveni licej vsako leto prireditev. V kolikor smo slišali (ne iz uradne strani) ima zavod v načrtu prireditev za začetek šolskega leta in bo s tem združena proslava 20 letnice obnove slovenskega šolstva. Upamo tedaj, da je prireditev samo prenesena na jesen.

Sporočilo uredništva

NAŠ DOM

Naš dom v središču mesta (ulica Donizetti) služi v polni meri svojemu namenu. Predvsem se tu zbira mladina. A prostori še vedno niso plačani. Lepo prosimo, da se vsi prijatelji mladine in slovenskega posvetnega življenja spomnijo s svojimi darovi tega doma. Že vzdrževanje je drago, razen tega pa ne moremo dolga odplačevati, ampak moramo mesečno plačevati obresti od denarja, ki smo si ga izposodili, ko smo kupili prostore. Spomnite se na to našo prošnjo ob vsakem večjem dogodku v družini.

LETOVANJA

Naše dobrodelne in druge organizacije že pripravljajo vse potrebno za počitniška letovanja mladine: za otroke, za skavte in drugo mladino. Slovenska prosveta namerava tudi letos poskrbeti za letovanje mladine v Kanalski dolini, združeno s sestanki in razgovori med koroškimi, goriškimi in tržaškimi dijaki. Organizatorji opozarjajo, da se je treba pravočasno, to je do konca 15. junija prijaviti.

PRISPEVKI DO 15.

Ponovno opozarjamo in prosimo, da bi poslali prispevke za revijo do 15. v mesecu.

STARI LETNIKI

V zalogi imamo nekaj letnikov Mladike. Kdor bi želel imeti vse letnike revije, naj se obrne na upravo.

ZAHVALA

Bravec iz Nabrežine je daroval 10.000 za Naš dom, 10.000 pa v tiskovni sklad Mladike. Lepa hvala!

Za dobro voljo

»Kako gre s tvojim očetom,« vpraša profesor psihologije prijateljevega sina.

»Hudo bolan je,« je odgovoril fant.

»Nič ne verjemi. Tvoj oče si samo domišlija, da je bolan. Kar povejmu, da je to sama čista domišlija.«

Sest mesecev kasneje fant spet sreča profesorja.

»No, kako je zdaj kaj s očetom?« vpraša profesor.

»Žal, slabo,« odvrne fant. »Zdaj si domišlja, da je umrl.«

☆

»Marjan,« je strogo začela mamičica. »Zakaj pa vališ kanglo za smeti po vrtu?«

»Zabavam Peterčka!«

»Kje pa je Peterček?«

»V kangli.«

☆

Babica gre z vnučkom na sprehod. Srečata osla, ki nosi na hrbtu težko breme.

»Babica, glej kakšen majhen konj!« reče Bojan!

»To ni konj, to je osel,« ga pouči babica.

»Tiho bodi!« se prestraši mali, »da te ne sliši!«

Ladja se je pravkar zasidrala v pristanišču. Izletniki si jo ogledujejo. Vodič se ustavi pred bronasto ploščico, pribito na mostu, in začne pojasnjevati:

»Tu, na tem mestu, gospoda, je padel naš junaški poveljnik.«

Vsi so si molče ogledovali ploščo, neka stara gospa pa se je oglasila:

»Zakaj pa je potem ne odstranijo? Tudi jaz sem se spotaknila ob njo.«

☆

Kmet kupuje konja. Preden udarita, vpraša prodajavca:

»Pa je kaj plašljiv?«

»Kje pa! Čisto sam spi v hlevu, brez luči.«

☆

»Ja, Ruda, kaj pa imaš na roki, da nosiš prste v gipsu?«

»Ah, veš, ko sem sinoči šel domov, mi je neki nesramnež stopil na prste.«

☆

Peterček vpraša starejšo sestro: »No, kako je bilo na izletu?«

»Tak veter je pihal, da ti ne morem povedati.«

»Zakaj mi ne moreš povedati? Saj nisem več tako majhen.«

Gospa se je obrnila na posredovalnico za služkinje, da bi ji katero preskrbela. Res se je javilo mlado dekle.

Prvo vprašanje: »Imate otroke?«

Gospa: »Ne, sama z možem sva.«

Dekle: »Koliko sob?«

Gospa: »Štiri.«

Dekle: »Pokažite mi jih, prosim!«

Gospa: »Prosim.«

Dekle: »Imate električni loščivec, sesavec za prah, stroj za pomivanje posode?«

Gospa: »Da, vse to imamo.«

Dekle: »Dobro, potem bi se dalo govoriti.«

Gospa: »Trenutek. Pa vi, znate morda igrati na klavir?«

Dekle: »Zakaj? Ne.«

Gospa: »Ne? O potem vas ne rabim, prav žal mi je. Navajena sem, da mi sobarica igra na klavir, ko opravljam gospodinjstva dela.«

☆

Ded razlaga vnuku svoja junaštva iz prve svetovne vojne. Vnuk zavzeto posluša, nato vpraša:

»Če si ti sam vse to naredil, dedek, zakaj so pa poklicali še toliko drugih mož pod orožje.«

☆

»Pravite, da ste bili pet let na istem mestu, da niste napravili nobenega prekrška in da so bili vedno zadovoljni z vami. Zakaj pa niste ostali na tistem mestu?«

»Pomilostili so me.«

—•—

V nekem ameriškem mestu so meščani morali izpolniti neke prijave. Na vprašanje: S čim ste se bavili, preden ste se poročili, je nekdo odgovoril: »S čimer me je bilo volja.«

☆

Ambrož je prišel s kmetov v mesto in si je hotel ogledati neki film. Ze tretjič je prišel k blagajničarki kupit listek.

»Koliko vas pa je?« je vprašala.

»Sam sem,« je odgovoril Ambrož.

»Samo tistile pri vratih mi vsakokrat strga listek, ko pridem tja.«

R I M
Slovenski

Hotel „Bled“ ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

R O M A

Via S. Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

TVRDKA

Kerže

USTANOVljena LETA 1888

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

Ko gradite ali prenavljate svoje domove, se oglasite v trgovini

Josip Terčon

NABREŽINA, tel. 20122

Dobili boste v zalogi najboljše železno in stavbeno gradivo

tiskarna

graphis

trst

ulica sv. frančiška 20

BANKA

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE

S. P. A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA L. 600.000.000 - VPLAČANIH L. 180.000.000

TRST - ULICA FABIO FILZI ŠT. 10

TEL. ŠT. 38-101, 38-045

BRZOJAVNI NASLOV: **BANKRED**